

TALLINNA HELENI KOOL

LASTEAIA ÕPPEKAVA

2009

Sisukord

Üldsätted.....	3
1 Õppekava reguleerimisala	3
2 Lasteasutuse liik ja eripära	3
2.1 Ajalugu	3
2.2 Lasteasutuse liik.....	3
2.3 Lasteaia eripära	4
3 Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti.....	4
3.1 Eesmärgid	4
3.2 Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted	4
3.3 Õpikäsitus	5
3.4 Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti	5
3.4.2 Mänguoskused.....	5
3.4.3 Tunnetus- ja õpioskused	6
3.4.4 Sotsiaalsed ja enesekohased oskused.....	9
4 Valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja sisu ning lapse arengu eeldatavad tulemused.....	11
4.1 Mina ja keskkond.....	11
4.2 Keel ja kõne (tavalapsed).....	21
4.3 Keel ja kõne kuulmiserivajadusega lastele	27
4.4 Matemaatika.....	31
4.5 Kunst.....	34
4.6 Muusikaõpetus (tavalapsed).....	38
4.7 Muusikaõpetus kuulmiserivajadustega lastele	41
4.8 Liikumine.....	43
4 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodil.....	47
5 Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ja korraldus	47
5.1 Lapse arengu hindamise ja jälgimise eesmärgid:	47
5.2 Lapse arengu hindamise põhimõtted:.....	48
5.3 Lapse arengu hindamise ja jälgimise korraldus	48
5.4 Rühmaõpetajate tegevus.....	48
5.5 Erispetsialistide tegevus.....	49
6 Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus	49
6.1 Erivajadusega lapsed	49
6.2 Korraldus.....	50
7 Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus.....	51
7.1 Koostöö põhimõtted	51
7.2 Korraldus.....	51
8 Tallinna Heleni Kooli lasteaia nõustamissüsteem	52
8.1 Nõustamise sisu ja põhimõtted.....	52
8.2 Lapse ja lapsevanema nõustamise eesmärgid:	52
8.3 Lapse ja lapsevanemate nõustamise etapid	53
8.4 Nõustamise tingimused	53
9 Õppekava uuendamise ja täiendamise kord	54
Lisa 1	55

Üldsätted

1 Õppekava reguleerimisala

- 1.1 Tallinna Heleni Kooli koolieelse osakonna (edaspidi: lasteaia) õppekava on lasteaia õppe- ja kasvatuskorralduse alusdokument. Lasteaia õppekava on koostatud riikliku õppekava alusel.
- 1.2 Lasteaia õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteaia pedagoogid, kaasates lapsevanemaid.
- 1.3 Lasteaia õppekava kinnitab Tallinna Heleni Kooli direktor käskkirjaga, arvestades pedagoogilise nõukogu ja hoolekogu ettepanekuid.
- 1.4 Lasteaia õppekavas esitatakse:
 - lasteaia liik ja eripära;
 - õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti;
 - õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodid;
 - lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - erivajadustega laste arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - lastevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - lasteaia nõustamissüsteem;
 - õppekava uuendamise ja täiendamise kord.
- 1.5 Lõikes 4 esitatud loetelu võib pedagoogilise nõukogu või hoolekogu ettepanekul täiendada.

2 Lasteasutuse liik ja eripära

Tallinna Heleni Kooli koolieelne osakond (edaspidi lasteaed) kuulub ühtsesse kompleksi Tallinna Heleni Kooli (edaspidi kool) põhikooli- ja gümnaasiumiosaga.

2.1 Ajalugu

Algselt on hoone ehitatud lasteaed „Pääsupesa” jaoks. 1994. aastal loodi endisesse lasteaia hoonesse Tallinna Kurtide Kooli lasteaia- ja algkooliosa. Hiljem kasvas õppeasutus lasteaed-algkoolist põhikooliks ning seejärel gümnaasiumiks kuulmispuudega lastele. Kooli juures säilisid lasteaiarühmad.

Tallinna Kurtide Kool nimetati ümber Tallinna Heleni Kooliks 2005.aasta 1. juuli seisuga. Kooli nime muutus oli tingitud muudatustest laste- ja õpilaskontingendis:

- 2003. aasta 1. septembrist lisandusid koolieelsesse ja gümnaasiumiossa tavakuulmisega lapsed ja õpilased.
- 2005. aasta 1. septembrist lisandusid nägemispuudega lapsed.

2.2 Lasteasutuse liik

Tänaseks on Tallinna Heleni Kool kujunenud komplekseks õppeasutuseks kuulmis- ja nägemispuuetega lastele. Kooli gümnaasiumiossa ja koolieelsesse osakonda on kaasatud kuuljaid tavalapsi, et hõlbustada puudega laste integratsiooni ühiskonda.

Lasteaias on:

- meelepuudega laste rühmad – kuulmis- ja/või nägemispuue;
- liitpuudega laste rühmad – kuulmis- ja nägemispuue, millele kaasnevad teised puuded või kroonilised haigused;
- sobitusrühmad.

Rühmade hulk võib aastati olla erinev, sõltuvalt laste arvust.

2.3 Lasteaia eripära

Tallinna Heleni Kooli lasteaed on erilasteaed, mille eesmärk on tagada meelepuudega lastele alusharidust ning takistada puudel põhjustamast füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset, kognitiivset mahajäämust arengus.

2.3.1 Mitme keele kasutamine õppetegevuses ja vabal ajal

- Raske kuulmispuudega laste esimeseks keeleks on eesti viipekeel. Eesti keelt õpivad raske kuulmispuudega lapsed teise keelena.
- Kergema kuulmislangusega või sisekõrva implantatsiooni läbinud laste esimese keele valik tuleneb lapse individuaalsest arengust.
- Sobitusrühmade ning nägemispuudega laste õppekeeleks on eesti keel.
- Liitpuudega laste rühma keele õppimise aluseks on totaalne kommunikatsioon.

2.3.2 Töötajate erialane koolitus

- majasiseselt, mis kindlustaks laste arenemise ühtsete arusaamade ja eesmärkide abil;
- väljaspool maja, mis annaks erinevatele spetsialistidele informatsiooni kaasaegsete meditsiiniliste, psühholoogiliste ja pedagoogiliste lähenemiste ja õppemeetodite kohta.

2.3.3 Koostöö

- rühmade koostöö lasteaias;
- lasteaiaosa koostöö põhikooliga;
- koostöö lasteaia ja perede vahel;
- kogu majapersonali vahel, arvestamaks laste erivajadusi;
- väljaspool lasteaeda ja kooli asuvate ühingute, huvigruppide ja erialaliitudega, jagamaks vastastikust informatsiooni ja kindlustamaks lastele võimetekohase arengu.

3 Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti

3.1 Eesmärgid

Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on koolivalmiduse toetamine koostöös peredega läbi mängu, loovuse ning tervise- ja keskkonnakasvatuse.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on:

- meelepuudega laps kasutab teisi meeli suhtlemisel, ümbruse uurimisel, toimetulekul, õppimisel ning oskab kasutada säilinud nägemis- või kuulmisjääki;
- kaasnevate lisapuudega meelepuudega laps kasutab maksimaalselt ära oma arengupotentsiaali;
- lapsel on kujunenud positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine ning sotsiaalsed oskused.
- laps areneb mitmekülgset kodu ja lasteaia järjepideva koostöö tulemusena.

3.2 Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõteteks on:

- kogu õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimine lähtub lapsest, tema arengupotentsiaalst ning individuaalsusest;
- arvestatakse laste loomulikku uudishimu, arengurütmi ja iseseisvust ning lastakse lastel teha kõike seda, millega nad ise hakkama saavad;
- kohandatakse füüsilist keskkonda vastavalt laste erivajadustele;

- kasutatakse kohandatud ja kergesti arusaadavaid meelepuudega laste õppevahendeid, vajalikke abivahendeid ning sobivaid infotehnoloogiaid;
- õpetamiseks valitakse lapsele sobiv kommunikatsioonivorm;
- laste kasvatamisel ja arendamisel järgitakse demokraatlikke põhimõtteid - olema sallivad ja hoolivad nii oma kaaslaste kui ka teistest rahvustest laste vastu. Õpetame märkama abivajajat ja oma abi pakkuma;
- lapse arengu põhikeskkonnaks on kodu, lasteaia ülesandeks on seda omalt poolt toetada;
- lasteasutuse tegevus on perekonnale avatud.

3.3 Õpikäsitus

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, arengu iseärasusi ja erivajadusi, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, terviseseisundit, sugu jms. On oluline, et pedagoog teadvustaks stereotüüpseid soorolle ning oskaks õppe- ja kasvatustegevusi planeerides vältida stereotüüpe.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Lapsi kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Pedagoog on laste suunaja ja arendava õpikeskkonna looja, kusjuures pedagoog pakub lastele võimaluse selles keskkonnas tegutsemise ja mängu kaudu õppida. Laps saab õpetajalt abi ja toetust nende ülesannete puhul, millega ta veel ise toime ei tule. Pedagoog suunab ja õpetab last ka ise oma probleeme lahendama.

Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et:

- arendada lapse suutlikkust: kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust (algul õpetaja abiga, hiljem iseseisvalt);
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

3.4 Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti

3.4.1 Üldoskused

Üldoskuste kujunemist toetatakse kogu õppe- ja kasvatustegevuse kaudu, lõimides neid erinevate valdkondade sisuga.

Õppekavas eristatakse nelja üldoskuste rühma:

- Mänguoskused
- Tunnetus- ja õpioskused
- Sotsiaalsed oskused
- Enesekohased oskused

3.4.2 Mänguoskused

Mäng on koolieelses eas lapse põhitegevuseks. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet ning oskusi, väljendab oma tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üld- ja valdkondlike oskuste arengu alus.

2-aastane laps:

- kasutab mängus esemetega enda teadmisi ja kogemusi esemete otstarbest;
- mängib matkimismänge;
- seostab mängus erinevaid toiminguid teatud loogilise süžeeaga;
- valib mänguks vahendeid ja mängib lihtsaid rollimänge;
- võtab osa ühismängust koos õpetajaga.

3-aastane laps:

- kasutab mängus asendusmänguasju;
- tegutseb omaette, täiskasvanu osaluseta;
- kasutab rütmipille;
- täidab lihtsa mängu reegleid.

4-aastane laps:

- arvestab ühismängudes mängureegleid;
- oskab sobitada oma mängu kaaslasega;
- kujundab konstruktori elementidest lihtsamaid esemeid;
- mängib lihtsaid matkimismänge.

5-aastane laps:

- mängib rollimänge;
- kooskõlastab oma tegevust teiste laste tegevusega;
- selgitab teistele mängureegleid;

6-7-aastane laps:

- tunneb mängust rõõmu ja on suuteline kestvalt mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mänge, on mängujuhiks ja arendab edasi mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle (pea- ja kõrvalrollid), toob mängudes välja rollitoiminguid ja –suhteid;
- oskab kasutada lihtsamaid liisusalme erinevate mängurollide määramiseks;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele arusaadavalt selgitada;
- julgeb mängusituatsioonis teistele esineda;
- suudab mängu jätkamise huvides jõuda mängukaaslastega kompromissile;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid mänguvahendeid; oskab vajadusel asendada puuduvaid lelusid kas mõne eseme või sõnaga;
- kasutab mänguvahendeid heaperemehelikult ning mängu lõppedes koristab enda järelt.

3.4.3 Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskuste all mõistetakse oskust tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse, st oskust juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Õppimine on inimese sünnipärane tung ja tegutsemise põhimotiiv. Laps uurib, vaatleb, katsetab, tahab avastada ja teada saada, hankides infot oma kogemuse ja aktiivse tegutsemise kaudu.

Õppimisvõime tähendab lapse suutlikkust õppida uusi oskusi ja mõisteid, saada aru ümbruskonnas toimuvatest sündmustest, kasutada mälu sihipäraselt ja täpselt ning lahendada väiksemaid probleeme.

Peame meeles, et:

- Laps õpib igapäevategevustes koostegemiste ja suhtlemise kaudu.
- Mida väiksem on laps, seda rohkem aega tuleb leida, et temaga koos tegutseda.
- Kõiki tegevusi tuleb saata kõnega ning õhutada last keelt kasutama.
- Laps õpib kõige paremini siis, kui tal on hea olla (tema füüsilised tarbed on rahuldatud ning ta tunneb end turvaliselt).
- Laps õpib mängu kaudu.
- Iga laps õpib oma rütmis.

2-aastane laps:

- hangib ümbrusest aktiivselt infot; plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; selle hulka tasakaalustab, reguleerib ja organiseerib aga täiskasvanu;
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele või omadusele; sõnalise suunamise ja juhendamise korral on püsivam;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis;

- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu;
- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse;
- suhtleb valdavalt 1-2 sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt
- tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika);
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida tajub;
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukehi, mis seostuvad tema enda kogemustega;
- tunnetab lihtsamaid põhjuse- tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest;
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- rühmitab 1 nähtava omaduse järgi;
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu;
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.

3-aastane laps:

- plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu;
- plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatus kõne vahendusel;
- keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
- tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälupilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
- mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
- suudab ennast sõnadega väljendada;
- osaleb dialoogis;
- jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
- mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ja saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;
- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
- omab ettekujutust arvumõistest ja värvuste nimetustest;
- leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid;
- ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik;
- omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.

4-aastane laps:

- oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseteta, kuid autoriteetide toel;
- plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- järgib lihtsaid reegleid;
- huvitub võistlusemängudest ja tahab olla edukas;
- osaleb ühistevõistluses ning teeb koostööd teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusemängudes ning loovtegevustes;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest;

- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

5-aastane laps:

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
- tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega;
- tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
- osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
- räägib esemetest, mida pole kohal, ja olukordadest või sündmustest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
- keskendub huvipakkuvale tegevusel mõnikümme minutit;
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
- omab ettekujutust numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
- kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

6-aastane laps:

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärged ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- järgib ühistevõttes reegleid ja suudan neid selgitada;
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;
- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudes kui ka sarnases olukorras;
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

7-aastane laps:

- organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärged, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
- suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis;
- toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlustele teistega;
- keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks;
- seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärged ning valib tegutsemisstrateegiaid;
- katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis;
- osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid;
- liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nende vahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga;

- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;
- kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist;
- kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;
- teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2 silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid;
- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
- oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid; tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

3.4.4 Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Lapse sotsiaalne areng peab tagama ühiskonnas elamiseks vajalike sotsiaalsete oskuste ja pädevuste omandamise. Seepärast on sotsiaalsete teadmiste ja oskuste ning väärtushinnangu-liste hoiakute kujundamine üks tähtsamaid kasvatusülesandeid. Suhtlemisest kaaslastega algab lapse tegelik lõimumine ühiskonda.

Eelkoolieas on oluline kujundada just esmaseid sotsiaalseid oskusi: abistamist, lohutamist ja jagamist.

Lapse enesekohaste oskuste areng võimaldab tal eristada ja teadvustada oma võimeid, oskusi ja emotsioone ning juhtida oma käitumist.

Peame meeles, et:

- Igat last tuleb väärtustada sellisena, nagu ta on; teda toetada ja innustada.
- Hindame ja väärtustame lapse mõtteid ning aktiivset osalemist erinevates tegevustes.
- Pakume tegutsemisvõimalusi rühmas ja paaris. Üheskoos tegutsemine ning sotsiaalsed oskused on õppimise alus.
- Oleme oma käitumise ja tegutsemisega lapsele eeskjukuks, pakkudes neile sobivaid mudeleid.
- Selgitame ja põhjendame lapsele, milline käitumine on sobiv ja milline mitte.

2-aastane laps:

- väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
- teadvustab ennast, kasutab osaliselt mina-vormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda;
- üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekesksed;
- hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;
- teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud;
- sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
- reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu „Ei tohi!”, „Ära tee!” jne;
- tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti;
- toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule;
- matkib täiskasvanute tegevusi, millele saab tagasisidet.

3-aastane laps:

- saab aru, et inimestel võivad olla tema erinevad tunded ja emotsioonid;
- tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
- võib karta tundmatuid ja uusi asju;
- tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
- tema enesekindlus on kõikuv, selle saavutamiseks vajab turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti;

- jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on siiski omandihoidja;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus;
- täidab igapäevaelu rutiini;
- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

4-aastane laps:

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
- saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
- teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
- väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
- püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
- osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhivad autoriteet;
- saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases htluses;
- püüab täita kodukorra reegleid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
- huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas.

5-aastane laps:

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mängu;
- naudib rühma kuulumist, eakaaslaste seltsi ja ühistegevust;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt;
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

6-aastane laps:

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestlustes;
- seab endale eesmärke ja üritab neid ellu viia;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; oskab reegleid teistele selgitada;
- järgib sotsiaalset rutiini.

7-aastane laps:

- mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi;
- vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest;

- suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallivamalt;
- suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest;
- algatab mängu ja tegevusi;
- püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnetele;
- hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise;
- loob sõprussuhteid;
- järgib rühmas reegleid ning arvestab rühma vajadusi;
- talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse;
- arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul.

Koolieelses eas lapse arengus on iga eluaasta määrava tähtsusega, kuid iga laps areneb siiski erinevas tempos: osa vanemaid lapsi pole veel eeldatavaid arengutulemusi saavutanud, samal ajal võivad osale noorematest lastest olla jõukohased ka mõned vanema lapse oskused.

4 Valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja sisu ning lapse arengu eeldatavad tulemused

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja –tegevuste lõimimisel lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused esitatakse seitsmes valdkonnas (edaspidi valdkond):

- mina ja keskkond;
- keel ja kõne;
- eesti keel kui teine keel;
- matemaatika;
- kunst;
- muusika;
- liikumine.

4.1 Mina ja keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna Mina ja keskkond sisu:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis,
- lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad
- ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;

- tehiskeskond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskond.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalsed keskkonda, loodus- ja tehiskeskonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ja kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järelt tegema;
- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7-aastane laps:

- tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
- kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- nimetab Eesti riiklikke sümboliteid ja rahvatraditsioone;
- mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
- oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Teema	2 -3-aastane	3-4- aastane	4-5- aastane	5 -6-aastane	6-7- aastane
Mina	1. Ütleb küsimise korral oma ees-nime. 2. Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol. 3. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.	1. Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedel.	Teab oma nime, vanust ja aadressi.	1. Oskab end tutvustada. 2. Teab oma sünnipäeva.	1. Teab oma kohustusi ja õigusi. 2. Kirjeldab oma välimust, omadusi ja huve.
Perekond ja sugulased	Nimetab küsimisel pereliikmeid: ema, isa, õde, vend.	Teab pereliikmeid nimepidi.	Teab oma pereliikmeid ning kirjeldab oma ja perekonda (pereliikmed + onu ja tädi).	1. Teab ja nimetab oma pereliikmete ees- ja perekonna nimesid. 2. Mõistab, et pered võivad olla erinevad.	1. Teab oma pereliikmeid ja lähisugulasi. 2. Jutustab vanavanematest ja kirjeldab peretraditsioone.
Kodu	Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.	Vastab küsimustele oma pereliikmete koduste tegevuste kohta.	1. Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. 2. Nimetab kodu asukoha (linnas, maal). 3. Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi.	1. Nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nimi). 2. Nimetab ja kirjeldab oma kohustusi kodus.	1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. 2. Teab kodust aadressi ja telefoni.
Lasteaed	1. Eristab ja osutab küsimisel lasteaias erinevate otstarvete järgi ruume. 2. Oskab nimetada oma rühma nime. 3. Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik).	1. Nimetab rühmas olevaid esemeid. 2. Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetaja ning õpetajaabi nimed.	1. Nimetab oma lasteaia nime. 2. Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu.	1. Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende tegevusi. 2. Teab oma, võõra ja ühise tähendust.	1. Teab lasteaia aadressi. 2. Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust. 3. Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone.
Kool				Teab kooli kui õppimise kohta.	Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb.
Ametid, elukutsed, tööd	1. Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi.	1. Teeb täiskasvanu eeskujul lihtsaid töid looduses. 2. Asetab töövahendid	1. Oskab nimetada vanemate ameteid. 2. Loetleb tuntumate ametite juurde	1. Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas. 2. Põhjendab mängu-või töökoha korrastamise	1. Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid. 2. Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende

	2. Matkib lihtsamaid töövõtteid.	kokkulepitud kohta.	kuuluvaid töövahendeid.	vajadust.	vajalikkust. 3. Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. 4. Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes. 5. Selgitab raha otstarvet.
Kodumaa, teised rahvused Eestis	1. Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (laulude laulmine, peoriiede kandmine). 2. Leiab täiskasvanu juhendamisel teiste esemete seast Eesti lipu.	1. Osaleb tähtpäevadel ruumide kaunistamisel, kannab peoriideid, esineb koos teistega peol. 2. Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.	1. Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsaid sümboleid . 2. Oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp.	1. Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas. 2. Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, linn, lill, kivi).	1. Teab kodulinna sümboleid. 2. Oskab Eesti kaardil näidata Tallinna asukohta. 3. Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. 4. Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab mõningaid nende kombeid ja traditsioone (eriti oma laste aias käivate laste puhul). 5. Suhtleb teisest rahvusest lastega. 6. Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse).	Nimetab küsimise korral tähtpäevade ja pühadega seotud tegevusi.	1. Kirjeldab tähtpäevi peres (kuidas tähistatakse). 2. Teab nimetada mõnda jõulu-, mardi- ja vastlakommet.	1. Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nendega seotud tegevusi.	1. Teab Eesti rahva traditsioone ja kombeid. 2. Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm). 3. Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (kolme-kuningapäev, volbripäev, jaanipäev, hingedepäev jm). 4. Oskab nimetada riiklike pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha).
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	1. Teab mõistete <i>hea</i> ja <i>paha</i> tähendust. 2. Meeldetuletamise korral tervitab ja jätab hüvasti.	1. Oskab eristada head ja halba tegu, käitumist. 2. Järgib elementaarseid viisakus reegleid (aitäh, palun, tere, head aega).	1. Teab mõistete <i>õige</i> ja <i>vale</i> tähendust. 2. Teab ja järgib üldtuntud viisakusreegleid.	1. Tunneb ja järgib lauakombeid. 2. Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm).	1. Teab mõistete <i>ausus</i> ja <i>autus</i> tähendust ning oskab vastavalt käituda. 2. Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest.

Sõprus ja abivalmidus	1. Osutab oma mängukaaslastele, õpetajatele. 2. Küsimise korral nimetab oma rühmakaaslaste nimesid.	Oskab haiget saanud sõpra lohutada.	Oskab sõpra lohutada ja abistada.	1. Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi. 2. Oskab andeks paluda, andeks anda ja leppida.	1. Oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla. 2. Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides.
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus			Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada.	Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).	1. Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid. 2. Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (mängukaaslased, vanemad, vanavanemad jt).
Suhtumine erinevustesse			Oskab nimetada mõned olulised poisitüdruku (mehe-naise) erinevused.	Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastool, valge kepp, kuuldeaparaat).	1. Oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi. 2. Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid. 3. Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.
Ehitised	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia.	1. Tunneb ära tuttavad teenindusasutused. 2. Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ja teab nende otstarvet.	Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus	1. Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid. 2. Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jm).	1. Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet. 2. Oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksla, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm). 3. Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi.
Kodumasinad	Oskab pildilt näidata ja nimetada mõningaid kodumasinaid (pliiit, kell, pesumasin, televiisor)	Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja elektroonikat (külmkapp, raadio, pesumasin, arvuti, tolmuimeja, televiisor)	Teab tuttavate kodumasinade otstarvet.	Kirjeldab kodumasinaid- ja elektroonikat ning teab nende kasutamiseiga seotud ohte.	Kodumasinade kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad. Tähelepanu nende otstarbele ja nende kasutamiseiga seotud ohtudele.
Sõidukid	Tunneb pildilt ja	Nimetab küsimise	Teab nimetatud	Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja	Oskab nimetada ja kirjeldada

	nimetab sõidukeid (auto, buss, rong, laev jm).	korral sõidukeid (auto, buss, rong, lennuk, laev, tramm, troll).	sõidukite otstarvet ja kus nad liiguvad (maal, õhus, vees).	nende otstarvet.	erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (takso, kiirabiauto, politseiauto, prügiauto, kraanaauto jm).
Jäätmed	Mõistab, et prahti ei visata maha, toob selle täiskasvanu korraldusel prügikasti.	Leides loodusest prahti, toob selle kokkulepitud kohta (prügikott, prügikast või ämber).	Oskab täiskasvanu abiga eraldi sorteerida paberit, pakendeid, plasti, klaasi.	1. Selgitab, miks ei tohi prahti maha loopida (ka õues, tänaval ja looduses). 2. Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.	1. Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, klaas, patareid). 2. Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. 3. Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Tervise väärtustamine	Teab, et käsi on vaja pesta enne sööki, pärast tualetis käimist ja õuest tulles.	1. Teab peamisi hügieenireegleid. 2. Nimetab tervist hoidvaid tegevusi: õuesviibimine, tervislik toitumine, lõunauinak. 3. Teab, kuidas riietuda külma, kuidas sooja ilma puhul.	1. Teab, mis on haigus. 2. Teab, mis võib põhjustada külmetamist ja haigestumist.	1. Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. 2. Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist.	1. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist nii lasteaias, kui ka kodus (nt suitsetamine, alkohol, vägivald, traumad). 2. Teab, mida teha ja kelle poole pöörduda võimaliku ohu korral.
Hammaste tervis	Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	1. Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2. Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel.	1. Peseb iseseisvalt hambaid. 2. Teab, miks on hammaste hooldamine vajalik.	Nimetab hammaste hooldamise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	1. Teab ja oskab nimetada hambakaariese tekkimise põhjusi. 2. Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevases elus.
Tervislik toitumine	Küsimisel nimetab toite, mida on sel päeval söönud.	1. Eristab maitseid: magus, hapu, soolane, kibe. 2. Oskab nimetada toiduaineid, mida igapäevaselt kasutatakse toitumise valmistamisel.	1. Teab, et toitu valmistatakse toiduainetest. 2. Oskab nimetada toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Teab ja oskab nimetada, milliseid toiduaineid tuleks tarvitada rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.	1. Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja mõne konkreetse toidu valmistamiseks (nt supp, praad, salat jm). 2. Teab, mis on nn rämpstoit ja miks see on kahjulik. 3. Mõistab tervisliku toitumise vajalikkust eriti kasvavale organismile.
Inimkeha tundmine	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	Oskab näidata ja nimetada kehaosi.	Nimetab kehaosi ja teab nende vajalikkust.	Oskab nimetada kehaosi detailsemalt (laup, põsed, rind, kõht, puusad jm) ning mõningaid siseorganeid (süda, kopsud jm).	1. Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. 2. Teab tüdruku ja poisi erinevusi.
Ohutus ja turvalisus	Saab aru mõistetest: <i>tohib, ei tohi</i>	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud	1. Nimetab kohti ja esemeid, mis võivad	1. Teab, et ohtlikud võivad olla ka ravimid, terariistad,	1. Teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest,

		(nuga, käärid, tikud jm).	olla ohtlikud (nt trepp, rõdu, aknad, kuum toit, lahtine tuli). 2. Teab ja nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (nt mängimine tänaval, liivakarjääris, suvel veekogus või rannas, talvel jäälemine jm).	kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised. 2. Teab, et ohtlik on ujumine ilma täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita, mängimine ohtlikes kohtades. 3. Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). 2. Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3. Teab hädaabinumbrit 112 ja oskab seda kasutada. 4. Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastatud kaaslane). 5. Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad	1. Tunneb rõõmu õues viibimisest. 2. Osutab küsimisel puule, lillele, murule.	1. Nimetab puud, metsa, lille, muru. 2. Teab, et lilli ja oksi asjata ei murta. 3. Tunneb rõõmu looduses viibimisest.	1. Oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, järv, jõgi). 2. Nimetab tuntumaid kodu- ja metsloomi (4-5 looma, lindu, 3-4 putukat) ja tunneb neid pildilt.	1. Oskab kirjeldada kodukoha loodust (mere ääres, suur park, mets, suur puu jne). 2. Oskab nimetada tuntumaid seemni ja kirjeldada neid. 3. Oskab kirjeldada koduloomi ja meie metsades elavaid metsloomi.	1. Kirjeldab kodukoha loodust, iseloomustab mets- ja koduloomi, linde ning putukaid. 2. Oskab nimetada meie maal söögiks kasvatatavaid juur- ja teravilju.
Kodukoha taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Leiab loodusest ja pildilt puu, lille ja seemne.	1. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2. Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli, puu- ja köögivilju (nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk, tomat).	1. Oskab nimetada, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab. 2. Kirjeldab, mis juhtub lehtpuude lehtedega sügisel (värvuvad ja langevad). 3. Eristab okaspuid lehtpuudest. 4. Nimetab seemne osadena kübarat ja jalga.	1. Nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju (nt punapeet, kaalikas, kõrvits, sibul) ja teab, kuidas neid kasutatakse. 2. Nimetab 1-2 lehtpuud (nt kask, vaher) ja 1-2 okaspuud (kuusk, mänd). 3. Nimetab mõne söögi- ja mürgiseene (nt kukeseen, pilvik, kärbseseen). 4. Nimetab lilleosi (leht, vars, õis).	1. Nimetab puu osi (juured, tüvi, võra, oksad). 2. Nimetab ja kirjeldab aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: maasikas, mustikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas, tamm, kastan jm).
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Oskab küsimise korral nimetada tuntumaid koduloomi looma. 2. Leiab mänguasjade seast ja pildilt karu ja jänese.	1. Oskab nimetada tuttavaid kodu- ja metsloomi ning matkida nende häälitsusi. 2. Nimetab tuttavate loomade	1. Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust, erinevaid elupaiku ja elamisviise (nt kala elab vees, rebane elab urus	1. Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. 2. Nimetab tuntumaid linde (nt varblane, tihane, tuvi). 3. Kirjeldab kalade	1. Nimetab erinevate loomade (ka põhja- ja lõunamaaloomade) seast need, kes elavad Eestis. 2. Teab loomade käitumise iseärasusi eri aastaaegadel (lindude ränne, karvavahetus,

	3. Osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad). 4. Osutab küsimisel linnule, putukale, kalale ja konnale.	iseloomulikke tunnuseid (nt jänesel pikad kõrvad, oraval pikk saba). 3. Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	jm). 2. Nimetab linnu kehaosi ja iseloomulikke tunnuseid (nt suled, tiivad, nokk).	iseloomulikke tunnuseid (nt uimed, soomused, saba).	talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine) ning oskab neid põhjendada. 3. Nimetab tuntumaid paigalinde (nt varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (nt pääsuke, kuldnokk).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Näitab küsimisel pildilt tuttavat putukat (kärbes, lepatriinu, mesilane)	Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).	Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.	Oskab kirjeldada, tuttavate putukate välimust ja elupaiku.	Oskab kirjeldada, mille poolest on mõned putukad kasulikud (mesilane, sipelgas, lepatriinu) ja mõned inimesele ohtlikud (kärbes, sääsk, puuk).
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Oskab küsimise korral nimetada oma tegevust : öösel magan, päeval olen lasteaias, mängin jm.	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge).	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine inimese ja loomade tegevusega).	1. Oskab nimetada päeva osi (hommik, lõuna, õhtu) ja seostada neid inimese vastavate toimingutega. 2. Teab mõisteid <i>ööpäev ja täna, eile, homme</i> .	1. Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal. 2. Teab ja oskab nimetada nädalapäevi õiges järjekorras. 3. Saab aru mõistetest <i>tööpäev ja puhkepäev</i> ning neid kirjeldada.
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab küsimise korral nimetada käesoleva aastaaja iseloomulikke tunnuseid (nt õues on külm, sajab lund – on talv; päike paistab soojemalt, lumi sulab, linnud laulavad – on kevad; õues on soe, saab liivakastis mängida, ujuda –on suvi jne).	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel on soe, lilled õitsevad, saab ujuda jm).	1. Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada. 2. Oskab nimetada inimeste tegevusi ja töid erinevatel aastaaegadel.	1. Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. 2. Oskab nimetada loomade ja lindude iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jne).	Kirjeldab inimeste töid ja tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, rannas päevitamine, veekogudes ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne).
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused	1. Osutab küsimise korral päikese suunas. 2. Täiskasvanu eeskujul matkib liigutuste ja häälega	Mõistab erinevaid ilmastikunähtusi ja teab, kuidas neid nimetatakse (päike paistab, taevas on pilves; sajab vihma,	Nimetab iseseisvalt ja kirjeldab ilmastikunähtusi (pilvisus, tuule tugevus, sademed, õhu temperatuur jm).	1. Kirjeldab inimeste tegevusi seoses erinevate ilmastikunähtustega (lehtede riisumine, lume rokimine, libeduse tõrje jm). 2. Teab õhu vajalikkust ja selle	1. Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaaegadega (õhu temperatuur, päikesepaiste, pilvisus, sademed, udu, härmatis, vikerkaar jms). 2. Selgitab, kuidas ilm võib

	erinevaid ilmastikunähtusi (vihma sajab, tuul puhub, lund sajab jm).	lund; tugev tuul, nõrk tuul).		kasutamist igapäevases elus (pall, täispuhutav madrats, auto- ja jalgrattakumm, ujumisrõngas jm).	mõjutada inimeste enesetunnet ja tervist. 3. Teab tähtsamaid taevakehi; oskab selgitada, kuidas Päike mõjutab Maa ilma.
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	1. Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. 2. Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.	1. Mõistab, et vett on vaja kokku hoida (kraan keeratakse peale käte pesemist kinni). 2. Teab, et inimene saab talvel loomi ja linde aidata.	1. Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (toast lahkudes kustutab tule). 2. Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi; oksti ja lilli asjata ei murta.	1. Teab, kuidas loomi ja linde talvel aidata ja oskab seda teha. 2. Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi). 3. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, lasteaias ja kodu ümbruses.	1. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. 2. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. 3. Teab, kuidas käituda, kui on leidnud viga saanud või hüljatud looma. 4. Soovib osaleda looduse korrastamistöodes.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Teab, et inimesed vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	Teab, et inimesed, loomad ja taimed vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	Teab, et peale vee ja toidu vajavad elusolendid eluks ja kasvamiseks ka valgust ning õhku.	1. Oskab nimetada eluks ja kasvamiseks vajalikke tingimusi taimedele, loomadele ja inimestele.. 2. Oskab kirjeldada erinevate temperatuuride mõju taimedele, loomadele ja inimestele.	Selgitab valguse, soojuse, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.
Valgusfoor ja tänava ületamine	1. Tunneb värve punane, kollane ja roheline. 2. Küsimise korral osutab valgusfoori suunas, leiab pildilt valgusfoori.	1. Teab valgusfoori ja tulede tähendust. 2. Teab mõisteid <i>sõidutee ja kõnnitee</i> . 3. Teab, et tänaval liikudes tuleb täiskasvanu käest kinni hoida ja mitte joosta; teab turva-vesti otstarvet.	1. Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust. 2. Teab, kuidas sõiduteed ületada.	1. Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käe kõrval). 2. Teab, kuidas ületada ristmikku.	1. Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. 2. Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal. 3. Oskab kasutada hädaabinumbrit 112.

Liiklusmärgid	Oskab leida ja osutada tänaval küsimise peale liiklusmärkidele.	Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda).	Teab kodu ja lasteaia ümbruses sagedamini esinevate liiklusmärkide tähendusi.	Teab, kuidas käituda ühis-sõidukites (sisenemine, väljumine, viisakusnõuete täitmine jm).	1. Oskab märgata liikluseeskirjade rikkumist teiste poolt ja taunib seda (nt sõidutee ületamine punase fooritule puhul jm) . 2. Teab jalgrattaga, rulluisude ja rulaga sõitmise nõudeid (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed, ohutud paigad).
Sõidukid	Tunneb tänaval ja pildilt erinevaid sõidukeid (auto, buss, rong, lennuk) ja küsimisel osutab neile.	Teab liiklusvahendeid ja mõningaid eriotstarbelisi sõidukeid (politsei-, tuletõrje- ja kiirabiauto).	1. Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. 2. Teab, kuidas ühissõidukisse siseneda ja sealt väljuda.	Teab, kuidas käituda ühis-sõidukites (sisenemine, väljumine, sõidupilet, istekoha pakkumine jt viisakusnõuete täitmine).	1. Kirjeldab erinevaid sõidukeid, nende ülesandeid ja tähtsust inimeste elus. 2. Oskab käituda viisakalt ühissõidukis. 3.Oskab ühissõidukis märgata abivajajat ja abi pakkuda (nt vanurile, puudega inimesele vm).
Helkur, turvavöö ja -vöö		Tunneb ära teiste asjade hulgast helkuri ja teab selle otstarvet.	Teab helkuri kasutamise vajalikkust.	1. Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis. 2. Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda.	1. Teab, kuhu kinnitada helkurribad. 2.Kirjeldab oma sõnadega ohte liikluses erinevates ilmastikuoludes ning nende vältimise viise.

4.2 Keel ja kõne (tavalapsed)

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tuleb toime igapäevasuhtluses;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused

Valdkonna Keel ja kõne sisu on:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ning korraldamisel:

- lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lause malle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõigis tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi ning lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi seostatult mänguga ja igapäevategevustega (nt nimekirjade koostamine, joonistusele pealkirja kirjutamine, kaardi või kirja kirjutamine täiskasvanu abiga).

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 -7 aastane laps:

- tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslaste kui täiskasvanutega; arvestab kaassuhtlejat ja suhtluspaika;
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendab ka oma tundeid;
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ning mitmuses;
- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajaduse korral ise sõnu moodustada;
- hääldab oma kõnes ja etteõeldud sõnu korrates õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- tunneb tähti ja veerib kokku 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
- kirjutab joonistätetega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
- teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	2-aastane	3-aastane	4-aastane	5-aastane	6-aastane	7-aastane
Suhtlemine	<p>1. Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal.</p> <p>2. Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.</p> <p>3. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega.</p> <p>3. Vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääliitsuse või 1-2 sõnalise ütlusega.</p>	<p>1. Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi; vastab vajaduse korral rohkem kui ühelausungiga.</p> <p>2. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm).</p> <p>3. Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga.</p> <p>4. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega.</p> <p>5. Loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust.</p>	<p>1. Algatab ise aktiivselt suhtlust.</p> <p>2. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.</p> <p>3. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.</p> <p>4. Kommenteerib enda ja kaaslase tegevust (räägib, mida tehti 2-3 lausungiga.</p> <p>5. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest.</p> <p>6. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.</p>	<p>1. Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?)</p> <p>2. Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust.</p> <p>3. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid.</p> <p>4. Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.</p> <p>5. Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute sidumata lausungitega.</p> <p>6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida tegi kodus pühapäeval).</p> <p>7. Loeb peast kuni 4</p>	<p>1. Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?).</p> <p>2. Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist.</p> <p>3. Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega.</p> <p>4. Annab edasi kuulnud teksti (nt muinasjutu sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/ juhendite abil.</p> <p>5. Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega.</p> <p>6. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega <i>ja siis, siis, ja</i>.</p> <p>7. Suunab kõnega kaaslaste tegevust</p>	<p>1. Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest.</p> <p>2. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja /või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht).</p> <p>3. Mõistab kaudseid ütlusi (nt <i>Ruumis on aken lahti</i>. Otsene ütlus: <i>Pane aken kinni!</i> Kaudne ütlus: <i>Mul on jahe</i>).</p> <p>4. Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid.</p> <p>5. Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info.</p> <p>6. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikänes tuttavaid tegevusi).</p> <p>7. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust).</p> <p>8. Jutustamise ajal parandab ja täpsustab</p>

				realisi liisusalme/luuletusi. 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.	ja annab sellele hinnanguid.	oma teksti.
Grammatika	<p>1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2 sõnalisi lauseid (nt <i>Miku õue pro Mikk tahab õue minna</i>).</p> <p>2. Kasutab üksikuid käände- ja pöördvorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre).</p> <p>3. Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis.</p> <p>4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme sia), omadus (auto katki), subjekti - objekti suhe (issi anna pall).</p>	<p>1. Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid.</p> <p>2. Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme.</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt <i>Joonista! Istu!</i>).</p> <p>4. Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt <i>sõidab, laulavad</i>).</p> <p>5. Kasutab kõnes õigesti tegusõna -ma ja -da tegevusnime (nt <i>hakkame mängima, ei taha mängida</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid.</p> <p>2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad <i>ja, aga</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt <i>sõitis, laulsid</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid.</p> <p>2. Kasutab kõnes –nud ja –tud kesksõnu (nt <i>söönud, söödud</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (<i>suur - suurem –kõige suurem</i>).</p> <p>4. Kasutab tingivat kõneviisi (<i>mängiksin, tahaksin</i>).</p> <p>5. Ühildab sõnu arvus (lapsed söövad) ja käändes (ilusale nukule, punase palliga).</p> <p>6. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (<i>ilusatel lilledel</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (<i>saab lauljaks; jookseb kivini</i>).</p> <p>2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt <i>lugeb pro loeb; mõmmi maga pro mõmmi magab; lillene pro lilleline; seen kasvab all kuuse pro seen kasvab kuuse all</i>) ning osutab neile.</p> <p>3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (<i>loetakse, ehitati</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev käände: <i>arstina</i>).</p> <p>2. Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded aja-suhte väljendamiseks: <i>hommikust õhtuni</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt <i>palju linde, konni, maju, autosid</i>).</p> <p>4. Kasutab kõnes enamasti laadivahelduslikke sõnu (<i>pugema- poeb, siga – sead</i>).</p> <p>5. Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (<i>..., sest...</i>), tingimust (<i>kui..., siis</i>), eesmärki (<i>..., et...</i>).</p>

<p>Sõnavara</p>	<p>1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. 2. Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt <i>näu pro kiisu, opa pro võta sülle</i>), <i>ase- ja mäarsõnu</i> (nt <i>siia, seal nii</i>). 3. Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras.</p>	<p>1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. 2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. 3. Kasutab kõnes värvust, suurust ja teisi hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided). 5. Kasutab tagasõnu (all, peal, ees, sees, taga) ruumisuhete tähistamiseks.</p>	<p>1. Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt <i>kuusk, kask –puud; tuvi, kajakas-linnud</i>). 2. Kasutab kõnes objektide osade/ detailide nimetusi (<i>käpad, saba; rattad, rool</i>). 3. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (<i>tuttmüts, kelgumägi</i>) ja tuletisi (<i>täpiline, laulja</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt <i>lühike – pikk, must –puhas</i>). 2. Kasutab kõnes mõningaid ise-loomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt <i>arg, igav, kaval</i>). 3. Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu: <i>hommik, päev, õhtu, öö</i>. 4. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt <i>tikkudest maja – tikumaja, nuga õuna koorimiseks – õuna-nuga</i>).</p>	<p>1. Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu <i>eile, täna, homme</i>. 2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt <i>jookseb, lippab, sibab</i>). 3. Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (<i>joonistaja, joonistus, jooneline</i>). 4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt <i>veereb – veeretab, sõidab – sõidutab</i>). 5. Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (nt <i>lilled: tulp, roos</i>).</p>	<p>1. Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. 2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu (<i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i>)). 3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. 4. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu. 5. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuheteid väljendavaid sõnu (nt <i>vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast</i>). 6. Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad).</p>
------------------------	---	---	--	---	---	--

Hääldamine	<p>1. Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna.</p> <p>2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid: <i>a, e, i, o, u, p, m, t, l</i>.</p>	<p>1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris.</p> <p>2. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla <i>r, s, k, õ, ü</i>).</p>	<p>1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris.</p> <p>2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt <i>-nt, -lt, -mp</i> jne).</p>	<p>1. Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid.</p> <p>2. Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu.</p> <p>3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes tuttava tähendusega sõnades.</p> <p>4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt <i>taburet, banaan, diivan</i>).</p>	<p>Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.</p>	<p>1. Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu.</p> <p>2. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (<i>f, š</i>) tuttavates sõnades (nt <i>Fanta, šokolaad</i>).</p>
Kirjalik kõne	<p>Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamise ja pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.</p>	<p>1. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte.</p> <p>2. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste.</p> <p>3. Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt <i>tass –kass, pall – sall, tuba – tupp</i>), osutades pildile või objektile.</p>	<p>1. Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas.</p> <p>2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti.</p> <p>3. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.</p>	<p>1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites).</p> <p>2. Kuulab ettelugemist, olles see juures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul).</p> <p>3. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).</p>	<p>1. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2 silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu.</p> <p>2. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas.</p> <p>3. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt <i>koli-kolli (III v); koli-kolli (II v); koli-kooli (III v); koli – kooli (II v)</i>).</p> <p>4. Loeb üksikuid</p>	<p>1. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti.</p> <p>2. Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita ja eksib sageli)</p> <p>3. Häälib õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu.</p> <p>4. Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri (nt <i>lähen koli</i>).</p> <p>5. Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut.</p> <p>6. Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid.</p> <p>7. Muudab täiskasvanu</p>

					sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänava-nimed, sildid).	eeskujul sõna vältestruktuuri (nt koll-kool; linna (III v) –lina; tibu–tippu). 8. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.
--	--	--	--	--	---	---

Mõistab, st:

- laps osutab või rühmitab kuuldud sõnale vastavaid objekte ning pilte, selgitab sõna või väljendi tähendust oma sõnadega või toob enda kogemusega seotud näiteid.
- osutab sobivale objektile/pildile või tegutseb õigesti vastavalt kuuldud korraldusele.
- vastab küsimustele, osutab sobivale pildile, valib sobiva(d) pildi(d).

Tuletis – sõna, mis koosneb tüvest ja liitest (nt *kurb+lik = kurblik; tantsima + mine = tantsimine*).

Antonüümid – vastandtäheendusega sõnad.

Sünonüümid – sama/lähedase tähendusega sõnad.

Kategooria – tähenduslikult seotud sõnade rühm. Nt kategooriasse *linnud* kuuluvad *vares, tuvi, pääsuke, tihane* jne.

Lause ja lausung – lause on kirjakeele, lausung suulise kõne üksus. Lausungiks võib suulises kõnes olla nii sõna, fraas, liht- või liitlause.

Arengutulemuste kirjeldamisel on grammatika teema puhul kasutatud terminit *lause*. Kuna koolieelses eas loovad lapsed ise peamiselt suuliselt tekste, siis on teksti teema puhul kasutatud terminit *lausung*.

Koondlause – liitlause, mis sisaldab korduvaid lauseliikmeid, nt *ema ostis poest saia, leiba ja võid*.

Rindlause – liitlause, mille osalause vahel on rinnastav seos, st nad on süntaktiliselt suhteliselt võrdväärsed. Osalused on ühendatud sidenditega või asetsevad lihtsalt kõrvuti. Nt *me läheme emmega poodi ja õde tuleb ka. Siimul on sinine auto, aga minul on punane. Magame ära ja siis tulebki sünnipäev*.

Põimlause on liitlause, mis koosneb põhi- ja sellele alistuvast kõrvallausest. Põimlausega väljendatakse erinevaid tähenduslikke suhteid.

Tabelis on mainitud järgmisi tüüpe: sihitlause (nt *isa teab, et ma olen haige*.; täiendlause, nt *nägin looma, kes oli rebase moodi*.; ajalause, nt *Kui ma pudru ära söön, siis hakkab mängima*; põhjuslause, nt *torn läks katki, sest koer astus sellele peale*; eesmärklause, nt *me peame kiiresti jooksuma, et bussi peale jõuda*; tingimuslause, nt *kui Ott oleks terve, siis ta võiks jäätist süüa*.

Tekst – tekstiks võib pidada igat ütlust, arenenud kõne puhul kindla alguse ja lõpuga sõnumit.

Pildiseeria – piltide kogum, mis kajastab sündmus(t)e järgnevust.

Olupilt – pilt, mis kajastab sündmuse või olukorra ühte hetke.

Mõttelünk (tekstis) – info, mis on tekstis otseselt välja ütlemata, mille inimene tuletab ise oma teadmiste ja kogemuste põhjal.

Häälimine – sõna sujuv häälikhaaval hääldamine.

Abivahendid häälimisel või lauseanalüüsil – lause sõnalise ja sõna häälikkoostise märkimine abivahenditega (nt nupud, klotsid, nõõbid).

Aimamisi ehk järgneva kontrollita lugemine – algaja lugeja ütleb sõna välja seda täpselt ja lõpuni lugemata.

Häälikstruktuuri märkimine kirjutamisel – laps paneb kirja sõnas kõik häälikud õiges järjekorras ühekordsete tähtedega.

4.3 Keel ja kõne kuulumisvajadusega lastele

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- laps soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtluses.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kooliminev laps:

- mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
- tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid, mõistab neid ja kasutab oma kõnes;
- saab aru korraldustest ja toimib selle järgi;
- saab aru lihtsatest küsimustest ning vastab sellele õpitud sõnavara piires;
- sõrmendab sujuvalt peast läbivõetud sõnavara piires;
- kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid.

Valdkonna sisu:

- kuulamine
- kõnelemine
- sõnavara
- sõrmendamine, lugemise ja kirjutamise alused

Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Üldteema	2-3 aastased	3-4 aastased	4-5 aastased	5-6 aastased	6-7 aastased
Kuulamine (toetudes kuulmis- jäägile)	Oskab tähelepanu hoida õpetaja näol ja huultel.	Oskab suult lugeda õpitud sõnavara piires (piiratud valiku tingimustes). Tunneb ära kuulmistaju tundides läbivõetud sõnu. Saab aru lihtsatest suulistest korraldustest ja täidab neid.	Tunneb ära õpitud sõnavara suult lugemisel (piiratud valiku tingimustes). Tunneb ära kuulmistaju tundides läbivõetud sõnu. Eristab kuulmise teel õpitud sõnu (abiks sõrmendid). Saab aru suulistest ühesõnalistest korraldustest ja täidab neid.	Tunneb ära verbaalset õpitud materjali suult lugedes (piiratud valiku tingimustes). Tunneb ära kuulmistaju tundides läbivõetud sõnu. Oskab täita suuliseid kahesõnalisi korraldusi (abiks õpetaja sõrmenatud sõnad).	Tunneb ära verbaalset õpitud materjali suult lugedes (piiratud valiku tingimustes). Tunneb ära kuulmistaju tundides läbivõetud sõnu. Täidab õpetaja antud suulisi korraldusi.
Kõnelemine	Matkib täiskasvanu suuliigutusi. Matkib häälega mõningaid vokaale, ning silpe audiovisuaalse toega. Kasutab omandatud sõnu (ligilähedaselt hääldades) iseseisvas kõnes.	Oskab häälega matkida sõnu vastavalt omandatud häälikutele (abiks sõrmendid). Kasutab läbitõõtatud sõnade puhul ligilähedast hääldust (sõna kontuur). Kasutab ligilähedase hääldusega lühikest lauset (nt. anna pall! Ei taha! Poiss mängib. Õun on punane.) (abiks sõnasildid) Oskab vastata küsimustele siltidel: Mis see on? Kes see on? Mida teeb? Mis värvi?	Hääldusoskuse kujunedes kasutab õpitud sõnavara iseseisvalt hääldades (abiks sõrmendid ja tähed). Kasutab aktiivselt lühikest lauset. (Lausetüübid: nt. See on poiss. Poiss mängib palli. Täna on neljapäev. Pall on suur.) (abiks sõnasildid) Oskab vastata küsimustele siltidel: Mis see on? Kes see on? Mida teeb? Mis värvi? Milline?	Oskab sidusalt hääldada omandatud häälikute ja silbistruktuuride raames. Suudab sujuvalt hääldada lühikest lauset (abiks sõrmendid). Oskab koostada lühikest lauset tegevuste või piltide järgi. Juurde tulevad lausetüübid: Mul on auto; Minu nimi on Mina istun. Oskab vastata küsimustele siltidel: kus? mis on sinu nimi? Kelle oma? Mitu? (abiks sõnasildid).	Oskab hääldada mõningaid sõnu sõrmenдите abita. On võimeline häälega lugema teksti. Oskab koostada lauset tegevuste või piltide järgi – Mati on poiss. Õpetaja nimi on Karin. Tuleb toime ise küsimuse küsimisega Mis see on? Kes see on? Kus on ...? On võimeline kirjeldama eset kasutades õpitud omadussõnu. Oskab vastata küsimustele Kus on ...? Miks? Kuhu? Mis juhtus?
Sõrmen- damine Lugemise ja kirjutamise alused	Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid. Leiab identseid esemeid, pilte ja lihtsaid	Oskab pulkadega moodustada näidise järgi kujundeid (ka tähemärke). Matkib kirjutamist, kritseldades kriidi või	Mõistab mõnede teemade üldnimetusi (loomad, riided, jt). Oskab trükitähtedega kirjutada oma nime ja vanust.	Mõistab üldnimetusi passiivselt (puuviljad, sõidukid jt.); on võimeline valima piltidele ühise nimetaja. Suudab trükitähtedega	Tunneb ära õpitavate teemade üldnimetused. Oskab tekstile valida sobiva pealkirja pakutud valiku hulgast.

Üldteema	2-3 aastased	3-4 aastased	4-5 aastased	5-6 aastased	6-7 aastased
	<p>samasuguseid tähti. Leiab esemele pildilise vaste. Eristab sõnasilte (ei tohi olla sarnased) paari hulgast, leides samasuguse. Loeb globaalselt õpitud sõnavara. Suudab matkida õpetaja peen- ja üldliigutusi; liigutused seotud nii käte, jalgade, pea kui kehaga; hiljem ka sõrmedega. Matkib õpitud eesti keele sõrmendeid.</p>	<p>pliiatsiga. Oskab kokku viia õpitud tähe ja sõrmendikaarte Valdab sõrmendeid ja suudab sujuvalt ühendada sõrmendikombinatsioone. On võimeline globaalselt lugema õpitud sõnavara. Saab aru lihtsatest kirjalikest korraldustest ja täidab neid. Saab aru analüütilise lugemise algtõdedest – loeb häälega lühikesi sõnu, abiks sõrmendid.</p>	<p>Oskab pildi juurde tähtedest või sõrmendikaartidest sõnu laduda liikuva aabitsa abil. Suudab lugeda analüütiliselt üksiksõna, saades loetust aru. (nt. valib või joonistab sobiva pildi; tõlgib viipekeelde) Suudab sõrmendamisel sõrmendeid sujuvalt siduda ning sõnu siltide abil ning ilma iseseisvalt sõrmendada.</p>	<p>kirjutada oma nime, perekonnanime ja vanust. On võimeline eseme ja pildi juurde kirjutama ja laduma liikuva aabitsa abil trükitähtedega sõna ja lühikest lauset (abiks sõnasildid). Oskab lugeda ja mõista lühikest teksti analüütiliselt. Tuleb toime lühikese teksti koostamisega (abiks sildid).</p>	<p>Oskab koostada jutukest etteantud segiaetud lausetega. Oskab trükitähtedega kirjutada oma nime, perekonnanime ja vanust, kodulinna jm. On võimeline pildi juurde kirjutama trükitähtedega lauset ja lühikest teksti (abiks sõnasildid). Oskab kirjutada kaartidele soove (Palju õnne sünnipäevaks; Häid jõule! jt). On võimeline hääle ja sõrmendades lugema ja mõistma teksti. On võimeline tegema kokkuvõtteid tehtud tööst (valib õiged sildid – me lugesime, me kirjutasime).</p>
<p>Sõnavara: <u>Inimesed</u> <u>Perekond</u> <u>Kodu</u> <u>Taimed</u> <u>Puuviljad</u> <u>Köögiviljad</u> <u>Mänguasjad</u> <u>Õppe-</u> <u>vahendid</u> <u>Riided</u></p>	<p>oma nimi ja rühma laste nimed ema, isa lill, puu õun, pirn kartul, peet auto, pall kumm, liim sall, suss</p>	<p>poiss, tüdruk, tita, mina vanaema, vanaisa Leht, seen ploom, mari porgand, kapsas nukk, mõmmi, pill paber, pliiats jope, saapad, müts, püksid</p>	<p>nimi, oma, laps, õpetajate nimed vend, õde, onu, tädi maja, linn, maa lilled, puud, lehed, kuusk banaan kurk, tomat trumm, karu raamat, käärid, kriit nööp, tossud, sokk, seelik</p>	<p>oma ees- ja perenimi ning vanus, sünnipäev, lapsed perekond Tallinn sügis kirss, apelsin sibul, redis Vile, kiik Raamatud, vihik, värv - värvid Kleit, sokid, kindad, kummikud, kingad</p>	<p>Poisid, tüdrukud, õpetaja, mees, naine Hästi! kodu tamm, kask Õunad, marjad, maasikas, vaarikas, viinamari Klots, klotsid, lego joonlaud, kool Kampsun, särk, pluus, sukkepüksid, king</p>
<p><u>Jõulud</u> <u>Talv</u></p>	<p>taat, päkapikk lumi, jää</p>	<p>kuusk, pidu, suusad, kelk, uisud</p>	<p>kink suusatab, uisutab, kelgutab</p>	<p>jõulud lumememm, külm, talv kelguta, uisuta, suusata</p>	<p>Kott, ehe, ehted lumepall</p>

Üldteema	2-3 aastased	3-4 aastased	4-5 aastased	5-6 aastased	6-7 aastased
<u>Kodu-loomad</u>	kass, tibu	Koer, hiir	lehm, hobune, siga	Lammas, kits, kana, kukk, part	Hani, koduloomad
<u>Metsloomad</u>	Siil, konn	Kala, karu, uss	jänes, orav, rebane	hunt, põder, tigu	Metsloomad, uss, elevant, tiiger, lõvi, ahv
<u>Toit</u>	sai, piim, komm	supp, puder, tee, leib	juust, või, muna, salat	Vorst, kala, liha, kook	kohv, mahl, salat, kaste
<u>Mööbel</u>	laud, tool	voodi, kapp	lamp, riul, vaip	Peegel, pilt, diivan, kell	Teler, arvuti
<u>Maja- ja toa osad</u>		maja, uks	tuba, köök, aken	Katus, sein, elutuba, esik	Magamistuba, vannituba, klass, saal
<u>Nädal</u>		päev, öö	täna, homme	E, T, K, N, R, L, P	eile
<u>Nõud</u>	tass, pott, pann	lusikas, taldrik	kahvel, nuga	Kauss, klaas, kann	
<u>Hügieen</u>	vesi, seep, padi	kamm, vann	rätik, hari, vann	Hambahari, tekk, puhas, must	
<u>Kehaosad</u>	suu, silm	pea, nina, käsi	Silmad, käed, jalg – jalad, kõht	Kõrv – kõrvad, juuksed, hammas, selg	Hambad, keha, nägu, põsk
<u>Liiklus</u>	paat, auto, buss	troll, tramm	laev, rong	Lennuk, tee, sõidab	Tänav, lendab, ujub
<u>Ilm</u>	päike, lill	soe, tuul, kuu	vihm, lind, lilled	Pesa, muru, ilm	
<u>Aastaajad</u>		kevad	suvi, sügis, talv, aasta	Soe, külm, ilus, kole	Pilv, pilved, taevast, selge
<u>Sõnad:</u>	tere, head aega	jah, ei, aitäh,	veel, palun	Kõrval, siin	Kerge, raske, ees - taga
<u>Määrsõnad</u>	see	Peal – all, alla - peale	Sees, sisse, seest	haige–terve, hea-halb,	Rõõmus-kurb, magus-hapu,
<u>Omadus-sõnad:</u>	tubli	Väike, suur, punane, sinine kollane, roheline, soe, külm	õige, vale, ilus, kole, katki, terve, valge, must, puhas, kuri	pruun, lilla, roosa, kirju, hall, pikk-lühike	kibe, suurem, väiksem, võrdne
<u>Tegusõnad:</u>	Anna, oota, tule too, söö, joo, pese, istu, vaata, aita	on, anna - annab, too - toob, oota - ootab, söö - sööb, joo - joob, pese - peseb, istu - istub, vaata - vaatab, aita – aitab, maga - magab	ei ole, kuula – kuulab, loe – loeb, kirjuta – kirjutab, värvi – värvib, puhu – puhub, suusatab, kelgutab, uisutab, pissib	mängi – mängib, pane – paneb, jookse – jookseb, hüppa – hüppab, joonista – joonistab, saab, ei saa, võib, ei tohi, räägib, viipleb, ära tee	tahan, ei taha, annan, ei anna, valutab, seisab, kõnnib, võtab, naerab, nutab, õpib

Õpitud sõnavara korratakse vastavalt teemadele igal järgneval õppeaastal uuesti.

4.4 Matemaatika

Õppe ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- suudab kirjeldada ümbritsevat ruumi kujundimõistete abil;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Matemaatika sisu on:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid

Õppe- ja kasvatustegevust kavandades ja korraldades:

- suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama ning selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemetes erinevusi ja sarnasusi ning oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:

- määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
- võrdleb hulki, kasutades mõisteid *rohkem*, *vähem*, *võrdselt*;
- teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust ja tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
- liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke +, –, =;
- koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- järjestab kuni viit eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
- rühmitab esemeid asendi ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuse järgi;
- kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õuealal ja paberil;
- oskab öelda kellaega täistundides;
- nimetab nädalapäevi, kuid, aastaaegu, teab oma sünnikuud ja -päeva;
- mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõduühikuga (samm, pulk, nõör vms);
- eristab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (kroon, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja teab, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse;
- leiab erinevate kujundite hulgast ringi, kolmnurga, ristküliku, ruudu ning kera ja kuubi, kirjeldab neid kujundeid.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	2 – 3-aastased	3 – 4-aastased	4 – 5-aastased	5 – 6-aastased	6 – 7-aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<p>1. Rühmitab esemed ühe sarnase tunnuse (värvus, suurus, kuju vms) hulgaks.</p> <p>2. Leiab erinevate esemete hulgast <i>palju ja üks</i>.</p> <p>3. Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele <i>mitu on?</i></p>	<p>1. Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka.</p> <p>2. Paaride moodustamisega (üks-ühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades <i>sama palju, ühepalju</i> ehk <i>võrdselt</i>.</p> <p>3. Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.</p>	<p>1. Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud).</p> <p>2. Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on <i>rohkem kui, vähem kui</i>.</p> <p>3. Tutvub arvudega 10ni.</p>	<p>1. Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni.</p> <p>2. Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu.</p> <p>3. Tunneb numbrimärke.</p> <p>4. Võrdleb arve (<i>on suurem kui, on väiksem kui</i>).</p> <p>5. Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab.</p> <p>6. Võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.</p>	<p>1. Mõtestab arvude rida 12ni.</p> <p>2. Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =).</p> <p>3. Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud esemete hulga järgi.</p>
Suurused ja mõõtmine	<p>Näeb ja leiab esemetes erinevusi (<i>suur – väike</i>).</p>	<p>Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (<i>suurem – väiksem</i>), pikkuse (<i>pikem – lühem</i>), laiuse (<i>laiem – kitsam</i>) järgi ning kasutab mõisteid/viipeid.</p>	<p>1. Järjestab esemeid kõrguse järgi (<i>kõrgem – madalam</i>)</p> <p>2. Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.</p>	<p>1. Järjestab kuni 5 eset suurusjärgi järgi.</p> <p>2. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi <i>suurema – väiksema – sama suure</i> ning kontrollib objekte kõrvutades.</p> <p>3. Hindab kaugust silma järgi</p> <p>4. Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga.</p> <p>5. Järjestab raskuse ja paksuse järgi.</p>	<p>1. Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km; massimõõtu kg ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes.</p> <p>2. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.</p>
Geomeetrilised kujundid	<p>1. Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel.</p> <p>2. Kompimise - veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, sh ringi ja ruutu.</p>	<p>Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt.</p>	<p>Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.</p>	<p>1. Koostab mustreid, laob pilte kujunditest.</p> <p>2. Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi.</p>	<p>Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk).</p>

Üldteema	2 – 3-aastased	3 – 4-aastased	4 – 5-aastased	5 – 6-aastased	6 – 7-aastased
Orienteerumine ajas	Vestleb <i>ööle</i> ja <i>päevale</i> iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.	1. Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses vm). 2. Eristab <i>hommikut</i> ja <i>õhtut</i> (kirjeldab tegevusi).	Teab ööpäeva osi <i>hommik – päev – õhtu – öö</i> ; kirjeldab tegevusi ja sündmusi <i>eile – täna – homme</i> .	1. Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi. 2. Eristab mõisteid <i>kiiresti – aeglaselt, varsti, hiljem, kohe</i> .	1. Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja –päeva. 2. Määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava. 3. Kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne, praegu, hiljem – varem, noorem – vanem (kuulmislangusega lapsed hilja – vara, noor – vana)</i> .
Orienteerumine ruumis	Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub <i>ülal – all, kõrval –, ees – taga</i> .	Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: <i>ülal – all, ees – taga (minu ees, minu taga jne)</i> .	1. Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (<i>seisan Alo taga; olen tahvli ees</i>) 2. Määrab vasakut ja paremat poolt.	1. Määrab eseme asukohta teiste esemete suhtes: <i>all – peal, kohal, keskel, äärel, vasakul – paremal</i> . 2. Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.	Orienteerub tasapinnal (paberil).

4.5 Kunst

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest.
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid objekte ja sündmusi ning oma kujutlusmaailma.
- vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ning tarbeesemeid.
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja –võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt.
- vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut

Valdkonna Kunst sisu on:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete ning tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile vormi, kuju ja esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest ja kunstist.

Õppe – ja kasvatustegevust kavandades ja korraldades:

- antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning väljendada oma maailmanägemist;
- suunatakse last jälgima kaaslasti päeva jooksul vabas või konkreetses tegevuses, vaatlema ümbritsevat looduses ja tehiskeskkonnas, õppekäigul ning kasutama oma tähelepanekuid voolides, joonistades, maalides ja meisterdades;
- kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist vms.
- arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ning loovalt kombineerida;
- julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet nii, et säiliks tema isikupärane väljendusviis;
- korraldatakse kunstitegevusi ka õues ning kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- innustatakse last tehtut analüüsima ja arutlema, miks kujutas ta esemeid, nähtusi just sellisel viisil, mis materjale ja tehnikaid ta kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslase töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- leiab ümbritsevat vaadeldes erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- väljendab joonistades, maalides, voolides, ja meisterdades meeleolusid ning fantaasiaid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;
- kujutab objekte neile iseloomulike tunnuste kaudu;
- keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- loob erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades esemeid ning räägib nende otstarbest;
- koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks;
- kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Sisublokid	2-aastased	3-aastased	4-aastased	5-aastased	6-aastased	7-aastased
Kujutamine ja väljendamine	Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest.	1. Leiab kritselduste hulgast nime(tuse) andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. 2. Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja roheline värvi.	1. Kujutab natuurist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2. Jutustab oma piltides tuttavatest asjadest.	1. Kujutab oma piltides ka kogetud sündmuse ja fantaasiaid. 2. Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvi toone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt. 3. Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvi toone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat.	1. Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid. 2. Püsib töös valitud teemas 3. Tunneb ümbritsevas erinevaid värve ja nimetab erinevaid värvi toone (hallikas, helesinine, tumeroheline jne).	1. Tõlgendab valitud teemat isikupäraselt. 2. Kasutab loovalt geomeetrisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks. 3. Kujutab temaatilistes töödes tegelaste tegevusi, omavahelisi suhteid ning tegevusaega ja –kohta. 4. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga. 5. Kasutab oma töödes erinevaid värvi toone.
Kujundamine	Püüab jäljendada täiskasvanu poolt ette näidatud liigutusi,; töö valmimise järel väljendab positiivset emotsiooni.	Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).	1. Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme äärise kaunistamiseks (tass, taskurätt jne).	1. Kujundab koos õpetajaga tähtpäevakaardi sündmuse meeoluga sobivate motiividega. 2. Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul, pluusil jne).	1. Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata. 2. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud ruumi.	1. Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset. 2. Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib. 3. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	1. Mudib ja tükeldab savi, surub kokku ja venitab, vajutab savisse auke.	1. Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale, teeb sinna sõrme või pulgaga jäljendeid. 2. Voolib ümar- ja piklikke vorme koos õpetajaga (pall,	1. Rullib ja veeretab voolimismaterjali iseseisvalt. 2. Loob lihtsaid esemeid liites tekkinud vorme. 3. Liites ümarvorme kujutab loomi (karu, kass, jännes jne). 4. Pigistades savi	1. Õõnestab ümarvorme süvendit põidlagaga vajutades. 2. Muudab voolimismaterjalide kuu neid pigistades ja venitades. 3. Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob	1. Voolib loovalt, kasutades ka fantaasiaelemente. 2. Annab edasi eseme osade suurusvahekordi, kehaosade asendeid ja lihtsamat tegevust. 3. Kasutab voolimisplukka erinevate pindade loomiseks ja	1. Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. 2. Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. 3. Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.

		komm, ussike, saiake, marjad jne)	püüab anda esemele või loomale iseloomulikku kuju (siili okkad, kassi kõrvad jne).	soovitud esemeid. 4.Ühendab voolitud detaile omavahel.	kaunistamiseks.	
Joonistamine	Tõmbab erineva suunaga jooni ja kritseldab. Jälgib huviga, millise joone vahend jättis. Ei suuda kinni pidada nõudest joonistada üksnes lubatud kohale.	Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid jne) erinevaid jälgi (täppe, ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.	1.Läheb kritseldustelt üle lihtsate vormide loomisele. 2.Joonistab ümarvorme, tõmmates sellest erineva suuna ja pikkusega jooni (päike, lill, inimene jne) 3.Suudab tõmmata kindla suunaga jooni (lillele vars, õhupallile nõör).	1.Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2.Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust. 3.Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.	1.Joonistab tuttavaid esemeid ümbritsevast ning loob pilte fantaasia järgi. 2.Joonistab natuuri järgi, andes edasi eseme vormi ning olendite ja nähtuste iseloomulikke tunnuseid. 3.Oskab kasutada joonistusvahendite erinevaid võimalusi (kriidi küljega pinna katmine, erineva suuna ja tihedusega joonte tõmbamine jne).	1.Kasutab soovi korral erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt. 2.Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda. 3.Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni. 4.Loob süžeepilte, kujutades inimesi ja loomi liikumises ning tuues esile tegevuste ja nähtuste iseloomulikke omadusi.
Maalimine	1.Kannab värvi suurele paberile õpetaja antud värvise jämeda pintsliga spontaansete liigutustega (1-2 värvi) 2.Jätab paberile jäljendeid õpetaja poolt värviga kaetud švammiga, templiga jne. 3.Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile täppe, triipe ja erineva suunaga jooni.	1.Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ning katab pindu. 2.Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. 3.Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga.	1.Maalib spontaanselt 2-3 värviga. 2.Loputab meeldetuletamisel pintslit. 3. Teeb õpetaja juhendamisel pintslivajutusi pintslil külgedega. 3. Õpib kasutama akvarellvärve ja paberit niisutama.	1.Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu. 2.Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste ja – tõmmetega. 3.Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt.	1.Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel (liigub pintsliga vabalt, kasutab vajadusel kahte erineva jämedusega pintslit, peseb ja kuivatab pintslit). 2.Juhendamisel helestab ja tumestab värve, segab omavahel põhivärve. 3.Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeoleolu ja aastaegadele iseloomulikke tunnuseid. 4.Suunamisel oskab valida tööle sobivat tausta.	1.Segab värve uute toonide saamiseks. 2.Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. 3.Väldib värvide määrdumist. 4.Kasutab töös pintslit erinevalt (pintslit otsa ja külge).

Meisterdamine	1.Rebib ise või kasutab õpetaja poolt valmis rebitud – lõigatud paberiribast tükke ja liimib neid 2.Pehmet paberit kortsutades teeb lilli, lund, rohtu täppe jne.	1.Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. 2.Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid.	1.Lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda etteantud joont. 2.Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid. 3.Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale liimi või plastiliiniga (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).	1.Rebib ja lõikab paberist ribasid ja I kujundeid ning kleebib need töö olemusest. *2.Lükib paelale, traadile, lõngale auguga esemeid (nt helmeid, nõöpe) 3.Valib meelepärased meisterdamisvahendid ning (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö.	1.Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada. 2.Iseseisvalt lõikab paberist geomeetrilisi kujundeid. 3. Rebib lihtsamaid kujundeid. 4.Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega.	1.Kujundab või täiendab pilte või objekte, kleepides sellele iseseisvalt rebitud, lõigatud, kortsutatud, rullitud või volditud paberitükke või muudest materjalidest objekte. 2.Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte (paat, lennuk, müts). 3 3.Punub sirgetest ribadest lihtsa pinna (nt järjehoidja, linik vms). Juhendamisel teeb jämedast materjalist keerupaela, punub (kolmeharulist) palmikut. 4.Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviise seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtmed. 5.Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	Vaatleb pilte ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele.	1.Vaatleb pilte, näidistoid ja illustratsioone ning räägib neist. 2. Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.	Vaatleb omal algatusel raamatu illustratsioone ja kunstitoid ning esitab nende kohta küsimusi.	1.Avaldab oma arvamust vaadeldud illustratsioonide ja kunstitööde kohta. 2.Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud, ning nimetab, mis materjale on oma töös kasutanud. 3.Suhtub heasoovlikult oma kaaslaste töösse.	Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu.	1.Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast. 2.Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

4.6 Muusikaõpetus (tavalapsed)

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna Muusikaõpetus sisu on:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine;
- pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevust kavandades ning korraldades:

- on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaline tegevus;
- kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades; muusika on igapäevaelu osa nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud, tantsud;
- muusikapalade valikul lähtutakse laste huvist, ea- ja jõukohasusest.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas, ansamblis kui üksi;
- suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ning instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge;
- mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis;
- liigub vastavalt muusika meeleolule;
- väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Muusikategevuse liigid	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane	7-aastane
Laulmine	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	1.Huvitub laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike). 2.Osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa).	1.Laulab rühmaga samas tempos. 2.Laulab peast lihtsamaid rahva- ja lastelaule.	1.Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. 2.Esitab rühmaga laule samas tempos. 3.Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.	1. Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. 2.Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.	1. Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule. 2.Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.
Muusikalis-rütmiline liikumine	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine).	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja kahe jalaga vaheldumisi koputamine, keerutamine paarilisega).	1.Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega). 2.Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetoestikõnd ja – jooks, liikumine hanereas ja ringis). 3.Osaleb laulumängudes.	1.Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksi kui ka paaris). 2.Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.	1.Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja eesgaloppi. 2.Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (nt muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi).	1.Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu), nt kasutab külj- ja eesgaloppi ning hüpaksammu. 3.Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.

Muusika kuulamine	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.	Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigutab keha vms).			1. Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants). 2. Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.	1. Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara. 2. Näitab tegevuses üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuulatud palade suhtes (nt jutustab, mida kuulis muusikas). 3. Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).
Pillimäng	Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulatud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi).	Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal.			1. Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puu-agoogo, taldrük, guiro, triangel, kõlaplaadid) lihtsamaid <i>ostinato</i> kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku). 2. Mängib pilliansambelis.	1. Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele. 2. Mängib pilliansambelis. 3. Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, metall-agoogo, cabasa, cazizi, plaatpillid (ksülofon, metallofon, kellamäng).

4.7 Muusikaõpetus kuulmiserivajadustega lastele

Tegevuste eesmärgiks on:

- valmistada lapsele rõõmu, rikastada tema emotsionaalset keskkonda;
- arendada tema kuulmistaju ning aidata süstematiseerida helide maailma tema ümber.
- õpetada last pöörama tähelepanu *muusikalistele* helidele ja neid teistest eristama;
- arendada rütmitaju ja innustada teda tegutsema koos muusikaga – liikuma, tantsima, mängima (laste)pillidel;
- arendada ruumitaju ja koordineerimist;
- õpetada teda kuulama ja juhtima oma häält, toetades seeläbi keele ja kõne arengut;
- suunata teda koondama oma tähelepanu antud tegevusele, õpetades seejuures püsivust;
- avardada teadmisi ümbritsevast maailmast;
- juhtida tegevuste kaudu looma seoseid erinevate asjade, nähtuste ja tegevuste vahel;
- kasvatada enesekindlust, julgust, väljendus- ja esinemisuskust;
- anda lihtsaid algteadmisi pillimängu oskusest, rütmiopestusest, tantsulisest liikumisest;
- õpetada tegutsema koos kaaslastega ning üksteisega arvestama.

Muusikaõpetuse sisu:

- pillimäng
- muusikalis – rütmiline liikumine
- laululine tegevus
- muusika kuulamine

Muusikategevuse tulemusena kuulmislanguusega kooliminev laps:

- tunneb ära (ja oskab nimetada) erinevaid lastepille
- oskab nendel mängida
- *eristab erinevaid pillitüüpe
- oskab lihtsamaid tantsusamme ja – võtteid
- tunneb rütmimudeleid TA ja TI-TI
- oskab arvestada oma kaaslastega, valida tantsupartnerit
- teab ja oskab muusikas väljendada erinevaid emotsioone ja mõisteid: rõõmus, kurb, kiire, aeglane, suur, väike, kõrge, madal, kõnd, jook, hüplemine, tants, hiilimine jne.
- laulab õpetaja abiga lihtsaid lastelaule

Lastele õpetatavad muusikalised oskused:

Muusikaliste oskuste kujundamine ja õpetamine on kuulmislanguusega laste puhul väga individuaalne. Palju sõltub sellest, milline on kuulmiskahjustus ning kui vara sai laps vajalikku abi. Erivajaduseta lastele mõeldud ealisi piire siin ei püstitaks, sest tegevusi läbi viies tuleb lähtuda lapse individuaalsest tegelikust valmisolekust ja suutlikkusest tegevustega kaasa tulla. Arenguastmete asemel teeks siin jaotuse pigem alustajate ja edasijõudnute tasemel.

Alustajad

Pillimäng:

- Huvi äratamine tegevuste vastu. Lihtsaim mänguvahend on lapse oma nn. "kehapill": patsutused kõhule, jalgadele, kätele, põskedele, pepule, varvastele; käteplaksud, silitused jne.
- Rütmimängude mängimine pörandal, toolidel, seintel, klaverikaanel jne.
- Erinevate lastepillide mängimine: djembed, kõlapulgad, marakad, käsikellad, kuljused, kõlatorud, kileribad.
- Pillide tutvustamine nimega, pilli õige käsitlemise õpetamine, tähelepanu juhtimine sellele, et pilliga mängitakse ja pilli hoitakse, pilli võetakse ja pannakse tagasi vaikselt.
- Ühesuguse rütmiga alustamine: alguses aeglane, siis kiire ning alles siis need vaheldumisi.
- Lapsel on lihtsam jälgida neljandik kui kolmandik taktimõõdus rütmis.
- Kõnni (TA) – ja jooksurütmis (TI –TI) tutvustamine ja mängimine nii kehapillil kui muudel rütmivahenditel.

Muusikalis – rütmiline liikumine:

- Liikumine koos muusikaga: õpetajaga ruumis koos liikumine muusika kõlades ja peatumine siis kui muusika lõpeb. Vaikselt seismine liikumise vahel; koos tegevuste alustamine ja lõpetamine.
- Kõnni – ja jooksurütmi teadvustamine - kinnistamine: paigaltammumine, kõnd ja jooks koos õpetajaga; hüplemine, hiilimine, paigal seismine.
- Erinevate karakterite kujutamine liikumises: karu, jänes, rebane, kass, hiir; rõõm ja kurbus, suur ja väike.
- Lihtsate muusikaliste liikumismängude mängimine .
- Liikumine ringis kätest kinni hoides.
- Tantsupartneri valimine ja vabalt ruumis kahekesi tantsimine.

Laululine tegevus:

- Hääle tekitamisele õhutamise ja koos häälitsemise (häälega võimlemine).
- Tuttavate loomade häälte imiteerimine (karu, hunt, öökull, kass, koer, lammas, linnuke jne.).
- Loodushäälte imiteerimine (tuul, tuisk, muda, vesi)

Muusika kuulamine

- Erinevate tämbrite kuulamine: õpetaja laulmine, klaverimäng, suur trumm ja djembed, kuljused, marakad, käsikellad, plokklööd.
- Kindla muusikalise struktuuriga lugude kuulamine.
- Kombineeritud muusikapalade kuulamine (laul + loomahääled; muusika + erinevad pillid; muusika + vaikus)
- Lastelaulude kuulamine

Edasijõudnud

Pillimäng:

- Varemõpitud oskuste järjepidev kordamine ja kasutamine.
- TA ja TI –TI rütmide kasutamine keha- ja rütmipillimängudes.
- Kaasamängimine muusikapaladele.
- Tähelepanu juhtimine koosmängule ja üksteise jälgimisele.
- Erinevate pillide kasutamine üheaegselt.
- Käsikellade mängus kasutada kahte – kolme või mitut last, et tekiks muusikalised kooskõlad.
- “Noodist mängimine”: käsikellade mäng värvide järgi;
- Figuurnoodid

Muusikalis – rütmiline liikumine:

- Liikumine koos muusikaga: kombineeritud tegevused – kõnd või jooks muusikaga , kehapilli – või rütmipillimäng, kui muusikas on vaikus.
- Lihtsate tantsuvõtete õppimine: kand-ja varvasastak, käärhüpped, keerutamine käevangus, galopp jne.
- Eesti rahvatantsude tantsimine: “Liblika polka”; “Eesti polka”, “Sabatants”, “Hiir hüppas”, “Toa teeks ma endal..”, “Mu isamaa armas” jne.
- Tuttava lastelaulu või muusikapala dramatiseerimine: näit.“Karumõmmi unelaul”, “Rongisõit”, “Metsamehed”, “Klounid”.
- Loominguline liikumine, kasutades erinevaid vahendeid: kileribad või suur kile, värvilised paberid, riidetükid, lastepillid vms.
- Emotsionaalsuse ja väljenduslikkuse taotlemine, erinevate karakterite ja meeleolude kajastamine tegevustes.

Laululine tegevus:

- Lihtsate lastelaulude laulmine koos viibetega.
- Kaasa laulmine ringmängule.
- Loodus – ja loomahäälte imiteerimine mängudes.

Muusika kuulamine:

- Erinevate instrumentaallugude kuulamine
- Soolopill ja orkester
- Laul ja pillimäng

- Võrdlemine: madal – kõrge, aeglane – kiire, pill või laul, trumm või flööt jne.
- Kombineeritud muusikapalade kuulamine (laul + loomahääled; muusika + erinevad pillid; muusika + vaikus)
- Lastelaulude kuulamine

Tegevuste läbiviimise otstarbekus ja sobivus sõltub lapse kuulmislanguse raskusest.

4.8 Liikumine

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna Liikumine sisu on:

- liikumisalased üldteadmised : ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- tants ja rütmika.

Liikumisõpetuse õppesisu realiseeritakse nelja liikumisõpetuse vormi kaudu.

- tegevused tunnis (põhiliikumised, liikumismängud, loovliikumine jne);
- tervistavad tegevused (hommikune liikumine meeleolu loomiseks, sirutused ja puhkepausid teiste õppetegevuste vahel, õuetegevused jne);
- aktiivne puhkus (spordi- ja tervisepäevad, perespordipeod);
- tegevused looduses (tervisematkad, loodusrännakud jms).

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevusi regulaarselt korrates;
- rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega, nt jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
- peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: kui kehalisi harjutusi tehakse korrapäraselt, kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- ergutatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslast arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- arendatakse põhiliikumisi, koordineerimist, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmotoorikat (täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasisidet.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele;
- peab liikudes ja mängides kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid;
- sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised;
- teeb painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi;
- säilitab tasakaalu paigal olles ja liikudes;
- kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt;
- matkib harjutusi tehes täiskasvanut;
- sooritab ühel ajal kaaslasega rütmiliikumisi;
- liigub enda tekitatud rütmiga ühtlase ja vahelduva tempoga;
- kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne);

- mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall jne);
- peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	2- aastane	3- aastane	4- aastane	5- aastane	6- aastane	7- aastane
Liikumis- teadmised	1. Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult. 2. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.	1. Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided. 2. Arvestab rühmakaaslaste tegevuses.	1. Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi. 2. Järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid	1. Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid spordivõistlusi. 2. Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordi vahendeid (nt topispalli) ohutult, sobival viisil ja kohas. 3. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.	1. Osaleb lasteaia spordipäeval. 2. Talub kaotust võistlusemängudes. 3. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. 4. Mõistab hügieeninõuete olulisust. 5. Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.	1. Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. 2. Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele. 3. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). 4. Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.
Põhiliikumised	1. Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste. 2. Kõnnib piiratud pinnal. 3. Säilitab kõndides ja joostes sihi. 4. Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda.	1. Sooritab põhiliikumisi. 2. Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.	1. Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. 2. Teeb koordinaatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.	1. Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. 2. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. 3. Teeb harjutusi väike vahenditega.	1. Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. 2. Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid.	1. Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. 2. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. 3. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
Liikumis- mängud	Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.	1. Mängib matkiva sisuga 1-2 reeglita kõnni- ja jooksumänge. 2. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.	1. Mängib 2-4 reeglita liikumismänge. 2. Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.	1. Mängib kollektiivseid võistlusemänge. 2. Osaleb jõukohastes teatevõistlustes. 3. Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu.	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.	1. Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine) 2. Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall jne). 3. Organiseerib ise liikumismänge. 4. Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
Spordialad: võimlemine	1. Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi	1. Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja	1. Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest	1. Teeb vahenditega (palliga, hüpiatsaga) harjutusi eakohaselt	1. Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu.	1. Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval.

	asendeid ja liikumisi. 2. Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel ja entusiastlikult.	erinevate vahenditega. 2. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ja kaaslastega. 3. Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.	koosnevat kombinatsiooni. 2. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes.	tehniliselt õigesti. 2. Valitseb oma liigutusi koordinatsiooni ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. 3. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.	2. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.	2. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene. 3. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.	1. Veab tühja kelku. 2. Sõidab iseseisvalt nõlvakust alla. 3. Liigub suuskadel otsesuunas.	Kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge.	1. Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. 2. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (näit haarab esemeid). 3. Suusatades kasutab libisemist.	1. Suusatab vahelduva libiseva sammuga. 2. Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.	1. Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele). 2. Sõidab nõlvakust alla põhiasendis. 3. Suusatab koordineeritud liikumisega. 4. Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
Spordialad: ujumine			Kasutab sihipäraselt abivahendeid (rõngast, kätiseid, nn nuudlit).	1. Mängib veemänge ega karda vett. 2. Järgib basseini kasutamise hügieenireegleid ning õpetaja juhendamisel ka ohutusreegleid.	1. Hingab vette. 2. Kasutab ujumisoskuse harjutamiseks abivahendeid.	1. Ujub abivahendiga. 2. Järgib basseini kasutamise ohutusreegleid.
Tants ja rütmika	1. Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil. 2. Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi.	1. Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. 2. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.	1. Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. 2. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.	1. Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. 2. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. 3. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.	1. Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. 2. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	1. Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslastega. 2. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. 3. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. 4. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid).
Vaba aeg ja loodusliikumine	Mängib vabamängus iseseisvalt.	1. Matkab õpetaja või vanematega looduses. 2. Teeb kaasa kuni 500 m rännaku ja püsib kolonnis.	1. Algatab iseseisvalt mängu. 2. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.	1. Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. 2. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.	Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga, suusatada ning liikuda rulluiskudel..	1. Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. 2. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

4 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodil

- Õppe-kasvatuskorralduse aluseks on tasakaalustatud päevakava;
- Päevakava koostatakse riikliku õppekava alusel;
- Iga rühma individuaalne päevakava töötatakse välja vastavalt laste vanusele ja vajadustele;
- Päevakavas võib teha muudatusi, kui see tuleb kasuks õppe-kasvatustöö paremaks läbiviimiseks;
- Lapse kasvades ja arenedes väheneb igapäevatoimingutele kulutatud aeg ja suureneb õppe-kasvatustegevus;
- Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.
- Aktiivne õppeperiood lasteaias toimub suuremate laste puhul septembri teisest nädalast kuni mai kolmanda nädalani, väiksemate laste puhul septembri kolmandast nädalast mai teise nädalani;
- Suvekuudel toimub õpitu kordamine ja kinnistamine ning põhirõhk on mängulisel õuetegevusel; kollektiivpuhkuse ajal (juuli kuu) on lasteaed suletud;
- Suvekuudel on rühmad ühendatud;
- 1-3 aastastel lastel on korraldatud õppe ja kasvatustegevuse kestus 10 – 15 minutit, 3 – 5 aastastel 25 minutit ning 6 – 7 aastastel 35 minutit;
- Laste põhitegevuseks on mäng, mille kaudu nad omandavad teadmisi, õpivad suhtlema ja ennast väljendama;
- Õppe- ja kasvatustegevuses seatakse lapse eeldatavad arengu ja õppimise eesmärgid teemade kaupa;
- Õppe- ja kasvatustegevustes käsitletavate teemade jaotus ning sisu, laste vanuselised, individuaalsed ja arengulised iseärasused kajastuvad rühma tegevuskavades;
- Õppe- ja kasvatustegevuse teemade kaupa jaotamine toimub suuremate laste puhul septembri teisest nädalast kuni mai kolmanda nädalani, väiksemate laste puhul septembri kolmandast nädalast mai teise nädalani;
- Õppe- kasvatustegevuse kavandamise periood on nädal, mille kohta koostatakse nädalaplaan;
- Õppe- ja kasvatustegevuse plaanid on piisavalt paindlikud ning arvestavad laste eripära;
- Õppe-kasvatustöö aluseks nägemis-liitpuudega laste rühmades on võetud individuaalne arengukava ja rahvusvaheline pimedate laste õpetamise ning rehabiliteerimise programm: „The Oregon Project for Visually Impaired and Blind Preschool Children”, 5th Edition, 1991 Jackson Education Service District, Oregon, U.S.A (LA-KU).

5 Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ja korraldus

5.1 Lapse arengu hindamise ja jälgimise eesmärgid:

- Selgitada välja ja dokumenteerida laste arengu tase ning eripärad, et kavandada õppe-kasvatustegevusi lähtuvalt rühma kontingendist.
- Dokumenteerida laste edenemine eri vanuses ja anda selle põhjal tagasisidet lapsevanematele lapse arengust ning edenemisest.
- Järjepidevalt läbi viidud arenguhindamiste käigus märgata õigeaegselt võimalikke erivajadusi, et tagada lastele ja nende vanematele vajalik abi ning toetus.
- Täpsustada erivajadustega laste arengutase, mis on aluseks individuaalsete arenduskavade koostamisel.

5.2 Lapse arengu hindamise põhimõtted:

- Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist – lapsi jälgitakse plaanipäraselt nii igapäevatoimingutes, vabamängus, kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.
- Lapse arengu hindamist viiakse läbi järjepidevalt ja dokumenteeritult.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused eri vanustes.
- Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huve.
- Lapse arengu hindamisel arvestatakse iga konkreetse lapse individuaalseid võimeid, eripära ja arengut eraldi, võrdlemata teda teiste lastega.
- Lapse arengu hindamisel ja jälgimisel kasutatavad meetodid on kokku lepitud pedagoogilises nõukogus.
- Lapse arengut hinnatakse ja jälgitakse ainult lapsevanema loal. Lapse arenemist puudutav info on konfidentsiaalne ja seda jagatakse ainult selle lapse vanemate ja temaga tegelevate spetsialistidega (logopeed, meditsiinitöötaja, psühholoog).

5.3 Lapse arengu hindamise ja jälgimise korraldus

Lasteaeda tülles annab lapsevanem nõusoleku oma lapse arengu hindamiseks ja jälgimiseks lasteaia spetsialistide (rühmaõpetajad, logopeed, meditsiinitöötaja, psühholoog) poolt, allkirjastades vastava dokumendi (vt Lisa 1).

Sihipärast, planeeritud ja dokumenteeritud lapse arengu hindamist viiakse läbi 2 korda aastas – sügisel ja kevadel. Sügisperioodile planeeritud arengu hindamine, kaasaarvatud mõõtmine ja kaalumine, peavad olema teostatud **31. oktoobriks** käesoleval õppeaastal. Kevadperioodile planeeritud arengu hindamine, kaasaarvatud mõõtmine ja kaalumine, peavad olema teostatud **30. aprilliks** käesoleval õppeaastal.

5.4 Rühmaõpetajate tegevus

Rühmaõpetajad jälgivad laste arengut pidevalt, iga päev ja kõigi tegevuste juures. Oluliste muutuste korral konsulteerivad õpetajad erispetsialistidega.

Lapse arengu hindamisel - jälgimisel kasutatakse järgmisi meetodeid:

- Lapse tegevuste vaatlus – toimub pidevalt, igapäeva tegevuste käigus. Vajadusel viiakse samades tingimustes ja erinevate tegevuste ajal läbi dokumenteeritud tegevusvaatlusi.
- Lapse tööde vaatlus (joonistused, meisterdused, töövihikud) – toimub pidevalt töö käigus.
- Lapse arengutaseme hindamine arengutabeli abil – viiakse läbi 2 korda aastas (sügisel ja kevadel). Põhimeetodiks on laste tegevuse ja õpetaja poolse suunatud tegevuse vaatlus. Arengutabeli sisuks on laste pädevused üldoskustes ja ainevaldkondades. Arengutabelid on kokku pandud käsiraamatute „Üldoskuste areng koolieelses eas“, „Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad“ (kirjastus Studium 2009) ning Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel. Erinevad tabelid on koostatud 1-2, 2-3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7 aastaste laste arengutaseme hindamiseks.

Laste arengutaseme hindamisel eristatakse nelja üldoskuste rühma:

- Õpi- ja tegutsemisoskused
- Kõne ja tunnetustegevused
- Sotsiaalsed ja enesekohased oskused
- Mänguoskused

Nägemispuudega laste arengutaseme hindamisel võetakse arvesse lisaks:

- nägemispuuet kompenseerivate/asendavate oskused;
- nägemisjäägi kasutamiseoskused;
- puudespetsiifilised oskused.

Üks kord aastas (kevadel):

- osalevad lapse arengu hindamises ka lapsevanemad, täites samad arengutabelid oma lapse kohta ja tagastades need õpetajatele. Lapsevanemate osalemine annab võimaluse teha tähelepanekuid lapse käitumise kohta erinevate inimestega ja erinevas keskkonnas. Samuti annab see hea võimaluse nõustada lapsevanemaid laste eakohast arengut puudutavates küsimustes.
- koostavad rühmaõpetajad kokkuvõtte (arengukirjelduse e iseloomustuse) iga lapse kohta, mis sisaldab lapse igapäevaste tegevuste (vaba- ja õppetegevused, mängudes osalemine, eneseteenindamine), meeleolu, käitumismallide ja huvide kirjeldust ning õpetajate soovitusi.
- toimuvad arenguveestlused lapsevanematega, kus antakse tagasisidet lapse arengust ning sõnastatakse lapsevanema seisukohad ja ootused. Arenguveestluse aluseks on lapse arengu hindamise dokumendid (tabel ja iseloomustus). Kõigi arenguveestluste kohta koostatakse protokoll. Vajadusel, so lasteaiaspetsialistide ja/või vanemate soovi kohaselt, viiakse arenguveestlus kooliks valmistuvate laste vanematega läbi kaks korda aastas – sügisel ja kevadel.

5.5 Eripetsialistide tegevus

- Üks kord õppeaasta jooksul (sügisel) kontrollib kõigi 3 – 7 aastaste (tava)laste kõnet logopeed, kannab oma tähelepanekuid rühmapäevikusse ja määrab vajadusel lastele kõneravi.
- Alates kõneravi määramisest mai kuu lõpuni töötab logopeed kuulmispuuetega lastega viis korda nädalas.
- Maikuu III - IV nädala jooksul kontrollib logopeed kõneravis käinud laste kõnet, hindab töö tulemusi, koostab kõneiseloomustused ja prognoosi järgmiseks õppeaastaks.
- 2 korda aastas nägemispuudega laste arengu hindab tüflopäädagoog/eripäädagoog.
- Laste füüsilist arengut jälgib ja tervislikku seisundit kontrollib kooli tervishoiutöötaja. Kaks korda aastas (sügisel, kevadel) kaalub ja mõõdab tervishoiutöötaja kõiki lapsi ning kannab tulemused rühmapäevikusse.
- Vajadusel (õpetajate, logopeedide ja lapsevanemate tähelepanekute alusel) vaatab lapse läbi kooli psühholoog.

6 Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus

6.1 Erivajadusega lapsed

Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.

Erivajadustega lastele on lasteasutuses loodud tingimused kasvamiseks koos teiste lastega.

Kõigi erivajadustega laste (sh andekate laste) arengu toetamise esimene ja olulisim etapp on lapsevanema teavitamine tema lapse arengu eripäradest ja edasiste soovitude jagamine lapse arenguks soodsa keskkonna loomiseks väljaspool lasteaeda.

Kõigi laste, sealhulgas erivajadustega laste arengu toetamisel lähtutakse sellest, et iga laps on eriline ning vajab individuaalset lähenemist ja tuge.

Tallinna Heleni Kooli lasteaias on raskeastmeliste meelepuudega lastele loodud **erirühmad**:

- Meelepuudega laste rühm, kus on raskema kuulmispuudega lapsed.
- Kerge ning keskmise kuulmispuudega lastele ja sisekõrva implanteeritud lastele on loodud tingimused arenemiseks sobitusrühmades, kus toimub kombineeritud integreerumine.
- Meelepuudega laste rühm pimedatele lastele.
- Liitpuuetega laste rühm, kus on nägemispuudega lapse kaasnevate lisapuudega.

Kombineeritud integreerumise all mõistetakse sellist integreerumisvormi, kus meelepuudega lapsed võtavad osa kõigist rühma tegevustest.

Andeka lapse arengu toetamise sisu lähtub sellest milles tema andekus väljendub:

- intellektuaalses võimekuses (vaatlusvõime, mälu, mõtlemine, verbaalsed võimed jm) – arengu suunamine lisaülesannete, huvitavate jõukohaste raamatute jm abil.
- loovuses (võime lahendada probleeme, originaalsus jm) – arengu suunamine raskemate võtete, erinevate vahendite kättesaadavuse organiseerimise jm abil.
- empaatiavõimes e sotsioafektiivsetes võimetes (kaasaelamise võime, taktitunne, juhtimisvõime jm) – anda võimalus juhendada ja juhtida
- sensoorsetes võimetes (meelte alal) – lisaharjutused liikumistegevustes
- füüsilistes võimetes (füüsiline paindumus, osavus, kiirus vm) – anda lapsele võimaluste piires vabadust liikuda ja liigutada

Mida suurem on võimeka lapse erinevus võrreldes eakaaslastega, seda raskem on luua tema eriandekust toetavat keskkonda lasteaias. Seetõttu on andeka lapse arengu toetamisel esmane lapsevanemate nõustamine lapse arengut toetava keskkonna loomiseks väljaspool lasteaeda (vastavad huviringid, erinevad vahendid koju jne).

Koolipikendusega lapse arengu toetamise sisu lähtub sellest mis põhjusel talle koolipikendusaasta määrati. Lisategevused ja arendamist vajavad valdkonnad on kirjas lapse individuaalses arenduskavas, mis lähtub spetsialistide poolt läbi viidud arenguhindamise tulemustest.

Teise keele ja kultuuri taustaga perest pärit laps

Lasteasutus toetab erineva keelilise ja kultuurilise, sealhulgas viipekeelse taustaga peret, lapsele oma keele ja kultuuri tutvustamisel ning eesti keele ja kultuuri väärtustamisel.

Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe lasteaias, kuna õppekasvatustegevused rühmades toimuvad ainult eesti keeles või eesti viipekeeles.

Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.

Vajadusel koostatakse erivajadustega lapsele eesti keele kui teise keele õpetamiseks individuaalne arenduskava.

6.2 Korraldus

Kuulmispuudega lastele tagatakse lisategevused keele ja kõne arendamise osas või mida viib läbi eripedagoog. Lisategevused toimuvad 2-4 korda nädalas (sõltuvalt lapse vanusest) väikestes rühmades. Eripedagoog komplekteerib rühmad sarnase kuulmispuude astme ja kõnearenguga lastest.

Nägemispuudega lastele – õpetatakse puudespetsiifilisi oskusi individuaalse arenduskava alusel.

Erivajaduste kaardistamist kajastavad dokumendid on:

- lapse tervisekaart;
- lapse arengu jälgimise ja hindamise tabelid;
- lapse individuaalsed arenduskavad;
- iseloomustused ehk arengukirjeldused;
- päevik.

Eriabi võimalused ja tugisüsteemid:

- Lasteaed võimaldab meelepuudega lastele logopeedilist ja eripedagoogilist abi.
- Kõik kuulmispuudega lapsed saavad logopeedilist abi 5 korda nädalas individuaalselt.
- Kuulmispuudega laste ja sisekõrva implanteeritud laste arengut toetatakse koostöös lasteaia rühmade pedagoogide, logopeedide, eripedagoogide ning lastevanematega.

Erivajadustega lapse vanemate nõustamine on täpsemalt kirjas lasteaia nõustamissüsteemi kirjelduses, koolikohustuse edasilükkamine peatüki all koolivalmidus.

Individuaalse arenduskava koostamine

Individuaalne arenduskava koostatakse kõigile puudega ja koolipikendusega lastele. Individuaalse arenduskava vajadus teistele lastele (tava) ning puudega laste arenduskava sisu

selgitatakse välja sügise arengu hindamise käigus (arengutabelite, - kirjelduste, - vaatluste abil). (vt. peatükk laste arengu hindamise....)

Individaalse arenduskava koostamise aluseks on kõigi asutuse spetsialistide (pedagoogid, logopeedid, meditsiinitöötaja) arengu hindamise dokumendid.

Individaalse arenduskava põhiosa panevad kokku rühma õpetajad lapse arengu hindamise tabelite põhjal. Seda täiendavad logopeed või eripedagoog, muusika- ja liikumisõpetaja ning lapsevanem, vajadusel ka meditsiinitöötaja ja psühholoog.

Individaalse arenduskava toimimisest tehakse kokkuvõtte vähemalt 1 kord aastas kevadeti. Individaalse arenduskava kokkuvõtval koosolekul viibivad kõik lapsega tegelevad spetsialistid ja lapsevanemad.

Erivajadustega lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö milles osalevad kõik lasteasutuse töötajad, sealhulgas abipersonal.

Erivajadustega lapsega tehtavad lisategevused ja nende sisu on kirjas lapse individuaalses arenduskavas, kus on kirjeldatud erinevate spetsialistide, sealhulgas lapsevanemate tegevused lapse arengu toetamisel.

Rühmades on erivajadusega lapsega tehtava lisatöö sisuks individuaalne juhendamine ja puudespetsiifikast lähtuvate õpi-abivahendite kasutamine (sõnasildid jm).

7 Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus

7.1 Koostöö põhimõtted

Perekond kannab peamist vastutust lapse kasvatamise, hoolituse ja arengu eest. Lasteasutuse pedagoogid austavad võimaluste piires perekonna kasvatuspõhimõtteid ja teevad lapsevanemaga lapse arengu ja õppimise soodustamiseks koostööd, mis toetub vastastikusele usaldusele ja lugupidamisele ning avatud dialoogile.

Rühmaõpetajad teavitavad lastevanemaid lasteaia ja rühma dokumentatsiooni tutvumise võimalustega ning vajadusel selgitavad nende sisu. Lasteasutus loob lapsevanemale võimalused osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamisel ja läbiviimisel ning hinnangu andmisel lasteasutuse tegevuse kvaliteedile.

Lasteasutus teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengu ja õppimise tulemustest ning kaasab ta hinnangu andmisesse. Lasteasutus loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu kasvatusküsimumustes.

Rühmaõpetajad tutvustavad lapsevanematele lasteaia kodukorda. Lapsevanemad ja lasteasutuse töötajad kohustuvad järgima lasteaia kodukorda kui omavahelise koostöö alusdokumenti

Vähemalt korra aastas viib pedagoog lapsevanemaga läbi arenguveestluse, mille eesmärgiks on usalduslikus õhkkonnas info vahetamisega saavutada kooskõla lapsevanema ootuste ja lasteasutuse tegevuse eesmärkide ja põhimõtete vahel ning toetada lasteasutuses õppe- ja kasvatusprotsessi korraldamist, arvestades iga lapse huvisid, võimeid ja vajadusi.

7.2 Korraldus

Lasteaias kasutatavad koostöövormid:

- Suhtlemine laste toomise ja viimise ajal
- Kirjalikud teated (stendid, e-mail)
- Kodulehekülg
- Infotund
- Avatud uste päevad
- Ühisüritused
- Rühma ja üldkoosolekud
- Töö hoolekoguga
- Arenguveestlused

8 Tallinna Heleni Kooli lasteaia nõustamissüsteem

8.1 Nõustamise sisu ja põhimõtted

Tallinna Heleni Kooli lasteaia nõustamissüsteem on osa Tallinna Heleni Kooli terviksüsteemist, kuhu kuuluvad kõik koolis töötavad spetsialistid – õpetajad, logopeedid, tervishoiutöötaja, sotsiaaltöötaja ja psühholoog. Igal nimetatud spetsialistil on täita oma osa tervikus, kus kõik tegevused on suunatud laste ning vanemate probleemide ennetamisele ja lahendamisele.

Tallinna Heleni Kooli lasteaia tegeletakse:

- laste nõustamisega (suunamisega, arenguks soodsa keskkonna loomisega) - laste nõustamise sisuks on pedagoogide ja logopeedide poolne aktiivne kuulamine ja lapse isetegemiste, mõtlemis- ja arutlusoskuse, oma emotsioonide ning tunnete sõnastamisoskuse arenguks sobivate tingimuste loomine.
- lapsevanemate ja perede nõustamisega - lapsevanemate nõustamise sisuks on ülevaate andmine lapse arengust, mis põhineb dokumenteeritud arengu jälgimisele ja edaspidiste soovitude andmine lapse arenguks parimate tingimuste loomiseks väljaspool lasteaeda. Puuetega laste vanemate teavitamine puude spetsiifikast ja abivahenditest ning nende kasutamisest, samuti erinevatest tugisüsteemidest ja võimalustest.
- spetsialistide omavahelise ehk vastastikuse nõustamisega – mille sisuks on üksteise abistamine ja koostöö õppe – kasvatustegevuses, lapse arengut ja arendamist puudutavates küsimustes.

Nõustamisega tegelevad:

- Pedagoogid (rühmaõpetajad, muusika- ja liikumisõpetaja) – viivad läbi pedagoogilist nõustamist lapsevanematele. Rühmaõpetajad nõustavad ka logopeede ja teisi erispetsialiste lapse eripäradega arvestamise küsimustes ning on esmasteks nõuandjateks teistele pedagoogidele.
- Logopeedid ja eripedagoogid – nõustavad lapsevanemaid, peresid ja pedagooge laste kõne ja keele arengut, aga ka tahtliku tähelepanu, mälu, mõtlemis- ja analüüsivõimet puudutavates küsimustes.
- Tervishoiutöötaja - nõustab vanemaid ja pedagooge lapse tervisega seotud küsimustes.
- Psühholoog – nõustab lapsi (suhtlemisraskused, hirm, lein, valu, ebaedu jne) ning lapsevanemaid ja pedagooge lapse psüühilist arengut puudutavates küsimustes.
- Sotsiaaltöötaja – nõustab pedagooge ja lapsevanemaid tugisüsteemide, abivahendite, sotsiaalteenuste ja -toetuste küsimustes.

Nõustamise põhimõtted:

- nõustamine toimub nõustaja ja nõustatava vastastikkusel kokkuleppel
- nõustaja nõustab ainult neis küsimustes, mis kuuluvad tema kompetentsi ja milles ta omab teadmisi, oskusi ning kogemusi (õpetaja viib läbi pedagoogilist nõustamist, tervishoiutöötaja nõustab tervise küsimustes jne). Kui küsimus ei kuulu nõustaja kompetentsi, suunab ta nõustatava teise spetsialisti juurde.
- nõustamine rajaneb nõustaja ja nõustatava usalduslikul koostööl
- nõustamistegevuses saadud, töödeldud ja vahetatud info on konfidentsiaalne ja seda võib kasutada vaid nõustatava(-te) loal.

8.2 Lapse ja lapsevanema nõustamise eesmärgid:

- Laps tunneb end enesekindlalt erinevates situatsioonides, keskkondades ja erinevate inimestega suhtlemisel.
- Laps tuleb toime erinevate emotsioonidega nagu hirm, valu, rõõm, viha jms.
- Laps tuleb toime erinevates situatsioonides nagu edu, ebaedu jms.
- Lapsel on arenenud empaatiavõime ja hoolivus teda ümbritseva elus ning eluta keskkonna suhtes.
- Laps teab, kust, kellelt ja kuidas saab vajadusel abi küsida.

- Lapsevanemad on kursis laste vanuseliste pädevustega üldoskustes, erinevates ainevaldkondades, sotsiaalsetes, tunnetus ning enesekohastes oskustes.
- Lapsevanemad on kursis oma lapse arengutaseme ning eripäradega, oskavad vastavalt sellele toetada lapse igakülgset arengut väljaspool lasteaeda.
- Lapsevanemad teavad, kust ja kellelt on vajadusel võimalik nõu ning abi küsida, teavad oma lasteaia tugisüsteeme ning võimalusi.

8.3 Lapse ja lapsevanemate nõustamise etapid

Tegevused lapse ja lapsevanemate nõustamisel lasteaias viibimise jooksul:

- Lasteaiaga tutvumine – lapsevanemale tutvustatakse lasteaia päevakava, õppe-kasvatustöö korraldust, keskkonda, antakse soovitusi eeltöoks enne lasteaeda tulekut.
- Lapse lasteaiaga harjutamine – rühmaõpetajad tutvustavad erinevaid lasteaiaga harjutamise võimalusi, mille valik lähtub eelkõige lapse individuaalsusest ning lapse ja lapsevanemate eelnevatest kogemustest.
- Igapäevased soovitusel õppe-kasvatuse, tervise, eriabi ja muudes küsimustes, lähtuvalt lapse ja pere vajadustest.
- Lapse arengu ealiste pädevustega tutvumine (tavalapsed) – lapsevanem saab võimaluse tutvuda lapse ealiste pädevustega erinevates valdkondades, hinnates oma lapse oskusi lapse arengu tabelis. Sellele järgneb arenguestlus lapsevanematega, kus arutletakse õpetajate ja lapsevanemate poolse hindamise võimalikke erinevusi/sarnasusi, lapse tugevamaid ja nõrgemaid arenguvaldkondi ning arengu toetamiseks vajalike tingimuste loomise võimalusi.
- Individuaalse arenduskava koostamine koos vanemate ja erispetsialistidega (erivajadustega lapsed) – lapse individuaalsete võimete ja oskuste hindamine, eesmärkide seadmine eelnevaks õppeaastaks, soovitusel kodusteks tegevusteks jne
- Arenguestlus – toimub vähemalt 1 kord aastas, esimest ja viimast aastat (kooli minejad) lasteaias olevate lastevanematega toimub arenguestlus 2 korda aastas .
- Arenguestlusel on lapsevanemal võimalus selgitada oma ootuseid lasteaia ning õpetajate suhtes. Arenguestluse aluseks on eelnevalt läbi viidud lapse arengu hindamine õpetajate ja lapsevanemate poolt. Lapsevanemal on võimalus küsida ja saada abi kõigis õppe-ja kasvatustööd puudutavates küsimustes, vajadusel viibib arenguestlusel ka logopeed..
- Individuaalne kokkulepitud vestlus – lapsevanematel on võimalus õpetajatega eelnevalt kokku leppides vestelda tekkinud küsimustest, küsida nõu ja abi lapse arendamise küsimustes.
- Kooliks valmistumine – rühmaõpetajad annavad vanematele soovitusi kooliks valmistumisel (eelkooli vajadus, andekale lapsele temale sobiva kooli soovitamine, koolipikenduse vajadus vms).
- Puudega laste vanemate abistamine koolipikenduse saamiseks või lapsele sobiva kooli leidmiseks (soovitus minna nõustamiskomisjoni).

8.4 Nõustamise tingimused

Selleks, et spetsialistid saaksid tegeleda operatiivselt ja efektiivselt nõustamistegevusega, peavad olema täidetud **järgmised tingimused**:

- Tallinna Heleni Kooli lasteaia töötajad on kursis erinevate tugisüsteemide võimalustega Tallinna Heleni Koolis ja väljaspool kooli.
- Tallinna Heleni Kooli lasteaia personal on teadlik tervisekaitse nõuetest lasteaias.
- Õpetajad tunnevad nakkushaiguste levimise ja ärahoidmise viise ning oskavad anda esmaabi.
- Õpetajad teavad, kust ja kellelt on vajadusel võimalik saada lisainformatsiooni ka lastekaitse ning sotsiaalabi küsimustes.

9 Õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Tallinna Heleni Kooli lasteaia õppekava arendamise aluseks on:

- sisemetoodilise töö süsteemsus;
- täiend- ja tasemekoolituse vajaduste väljaselgitamine;
- lasteaia põhimääruse, sisekorraeeskirjade, kodukorra, ametijuhendite jm dokumentatsiooni ümbervaatamine ja uuendamine.

Õppekava koostamises ja arendamises kasutatakse erinevaid töövorme ning selles töös osalevad kõik pedagoogid.

Iga õppeaasta lõpus tehakse kokkuvõtte õppekava rakendumisest. Lasteaia juhtkonna, hoolekogu, pedagoogilise nõukogu, kohaliku omavalitsuse ja lapsevanemate ettepanekul viiakse sisse vajalikud täiendused ja parandused, mis pedagoogilises nõukogus läbi arutatakse ja direktori käskkirjaga kinnitatakse.

Isikuandmekaitse seadusest tulenev lapsevanema kirjaliku nõusoleku kinnitus

Olen nõus minu lapse,
isikuandmete kogumise ja töötlemisega minu lapsega tegelevate spetsialistide poolt tema igakülgse arengu jälgimiseks ning tööks (sh logopeediliseks) vajalike tegevuste planeerimise ja läbiviimise eesmärgil lapse Tallinna Heleni Kooli lasteaias viibitud aastate jooksul.

Olen nõus, et vajadusel vaatab minu lapse läbi Tallinna Heleni Kooli tervishoiutöötaja, logopeed ja/või psühholoog.

Kuupäev:

Nimi (lapsevanem):

Allkiri: